

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- การปกครอง, กรม. กองปกครองท้องที่. ทำเนียบท้องที่ พุทธศักราช 2531. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2532.
- เกษตรศาสตร์, ธรรมศาสตร์, มหิดล, มหาวิทยาลัย. "รายงานการสำรวจข้อมูลพื้นฐานในเขตโครงการพัฒนาชนบทลุ่มน้ำแม่กลอง พ.ศ. 2517." กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2519.
- คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, สำนักงาน. "บ้านโลก: ปัจจุบันและอนาคต." กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว 2526.
- คณะกรรมการภูมิศาสตร์แห่งชาติ, สำนักงาน. "ภูมิศาสตร์ประเทศไทย เล่ม 1, ลักษณะทางกายภาพของประเทศไทย." กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2527.
- จังหวัดสมุทรสงคราม, สำนักงาน. "บรรยายสรุปจังหวัดสมุทรสงคราม ปี 2532." สำนักงานจังหวัดสมุทรสงคราม, 2533.
- ฉัตรชัย พงศ์ประยูร. "แนวความคิดทางภูมิศาสตร์." กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2527.
- ธนาคารกสิกรไทย, ฝ่ายวิชาการ. "สรุปข่าวเศรษฐกิจ ปีที่ 19 ฉบับที่ 9 ประจำภาค 1-15 พฤษภาคม 2531." กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดโรงพิมพ์ธรรมดา, 2531.
- นาฬวัลย์ กิจรักษ์กุล. ภูมิศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเคียนสวีตส์, 2528.
- บุญทัน คอภไธสง. การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม (ทวิลักษณ์) ในการพัฒนาชนบทไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเคียนสวีตส์, 2530.
- บุญเลิศ สดสุขชาติ, ภูมิศาสตร์วัฒนธรรม. มหาสารคาม: ฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2525.
- บุษกร ศรีหะทัย. "การศึกษาเพื่อวางแผนทางการกำหนดศูนย์กลางชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.
- ประภาพรรณ ม่วงไหมทอง. "การศึกษาเพื่อวางแผนการใช้ที่ดินเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- ปราณี วราทร. ท่องเที่ยวไปในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2517.
- พาณิชย์จังหวัด, สำนักงาน "รายงานเศรษฐกิจจังหวัดสมุทรสงคราม," 2530.

- พัฒนาที่ดิน, กรม. "แผนประธานการาใช้ประโยชน์ที่ดินชายทะเล จังหวัดสมุทรสงคราม",
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2529.
- มหาดไทย, กระทรวง. กองวิจัยสำนักผังเมือง. "รายงานการวิจัยสมุทรสงคราม."
กรุงเทพมหานคร: สำนักผังเมือง, 2526.
- . "รายงานการวิจัยผังเมืองรวมอัมพวา" กรุงเทพมหานคร: สำนักผังเมือง, 2531.
- . "ผังพัฒนาชนบทสุขาภิบาลค่าเนินสะควก" กรุงเทพมหานคร: สำนักผังเมือง, 2531.
- วิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, สถาบัน. "รายงานการศึกษาเรื่องนโยบายที่ดินของประเทศไทย เอกสารประกอบเล่มที่ 4: นโยบายที่ดินป่าชายเลน." กรุงเทพมหานคร:
สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2529.
- วิชัย เทียนน้อย. ภูมิศาสตร์วัฒนธรรม. ฉะเชิงเทรา: วิทยาลัยครูฉะเชิงเทรา, 2520.
- วรรณศิลป์ สิริพันธุ์. "ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการขนส่งต่อเทศบาลเมือง
สมุทรสงคราม." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.
- สิริวรรณวิวัฒน์, พระครู. ท่องเที่ยวไทยในค่าเนินสะควก กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองสาสน์
การพิมพ์, 2530
- สุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา. น้ำ: บ่อเกิดแห่งวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร:
ไทยวัฒนาพานิช, 2529.
- ส่งเสริมการเกษตร, กรม. นโยบายและแผนพัฒนาจังหวัดสมุทรสงคราม ปี 2532.
กรุงเทพมหานคร: กรมส่งเสริมการเกษตร, 2533.
- . นโยบายและแผนพัฒนาอำเภอค่าเนินสะควก ปี 2533. กรุงเทพมหานคร:
กรมส่งเสริมการเกษตร, 2533.
- สถิติแห่งชาติ, สำนักงาน. (สรุป) รายงานสถิติจังหวัดสมุทรสงคราม. กรุงเทพมหานคร:
สำนักงานสถิติแห่งชาติ, มปป.
- สมศักดิ์ ศรีคันดิสุข. สังคมวิทยาชนบท. ขอนแก่น: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2528.
- สวาท เสนาณรงค์. ภูมิศาสตร์วัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, 2526.
- หนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ เจ้าจอมอาบ ตจ. ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว "พระราชหัตถเลขา ฉบับที่ 1 เมืองราชบุรี" พระนคร :
โรงพิมพ์หามกุฎราชวิทยาลัย, 2504.
- อุตสาหกรรมจังหวัด, สำนักงาน. "รายงานอุตสาหกรรมจังหวัดสมุทรสงคราม ปี 2530".
———. "รายงานอุตสาหกรรมจังหวัดราชบุรี ปี 2530".

- อุศนา จันทร์หอม. "การศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบของแหล่งอุตสาหกรรมบริเวณหมู่บ้านแมกลอง"
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2528.
- อาพันธ์ รุ่งวรรณวงศ์. "การศึกษาเพื่อประกอบการวางแผนการใช้ที่ดินในพื้นที่ชานเมืองด้าน
ตะวันตกของกรุงเทพมหานคร." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาการวางแผนภาค
และเมือง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2526.
- อำเภอคานินสะคาก, สำนักงาน. "บรรยายสรุปคานินสะคาก ปี 2531."
อำเภอคานินสะคาก, 2531.
- อนุสาร อสท. ปีที่ 17 ฉบับที่ 7 กุมภาพันธ์ 2520.

ภาษาต่างประเทศ

- Chrisholm, Michael. Rural Settlement and Land Use.
An Essay in Location. London: Hutchinson University Press,
1962.
- Dunn. E.S. The Location of Agricultural Production. Gainesville:
University of Florida Press, 1954.
- Geo-Ch.Veran. Thailand by Boat. Bangkok: Tourist Organization of
Thailand, 1977.
- Haggett, Peter. Locational Analysis in Human Geography. London:
St. Martin Press, 1965.
- Hartshern, Truman. Interpreting the City. An Urban Geography.
New York: John Wiley and Sons, 1980.
- Karial, Herbert G., and Kariel, Patricia E., Explorations in Social
Geography Reading. Mass: Addison Wesley Publishing Co., 1972.
- Losch, August. The Economics of Location. translated by Wolfgang F.
Solper. New York: John Wiley and Sons, 1967.

ကမ္ဘာ့

ภาคผนวก ก.

สรุปสาระสำคัญของโครงการแม่กลองใหญ่

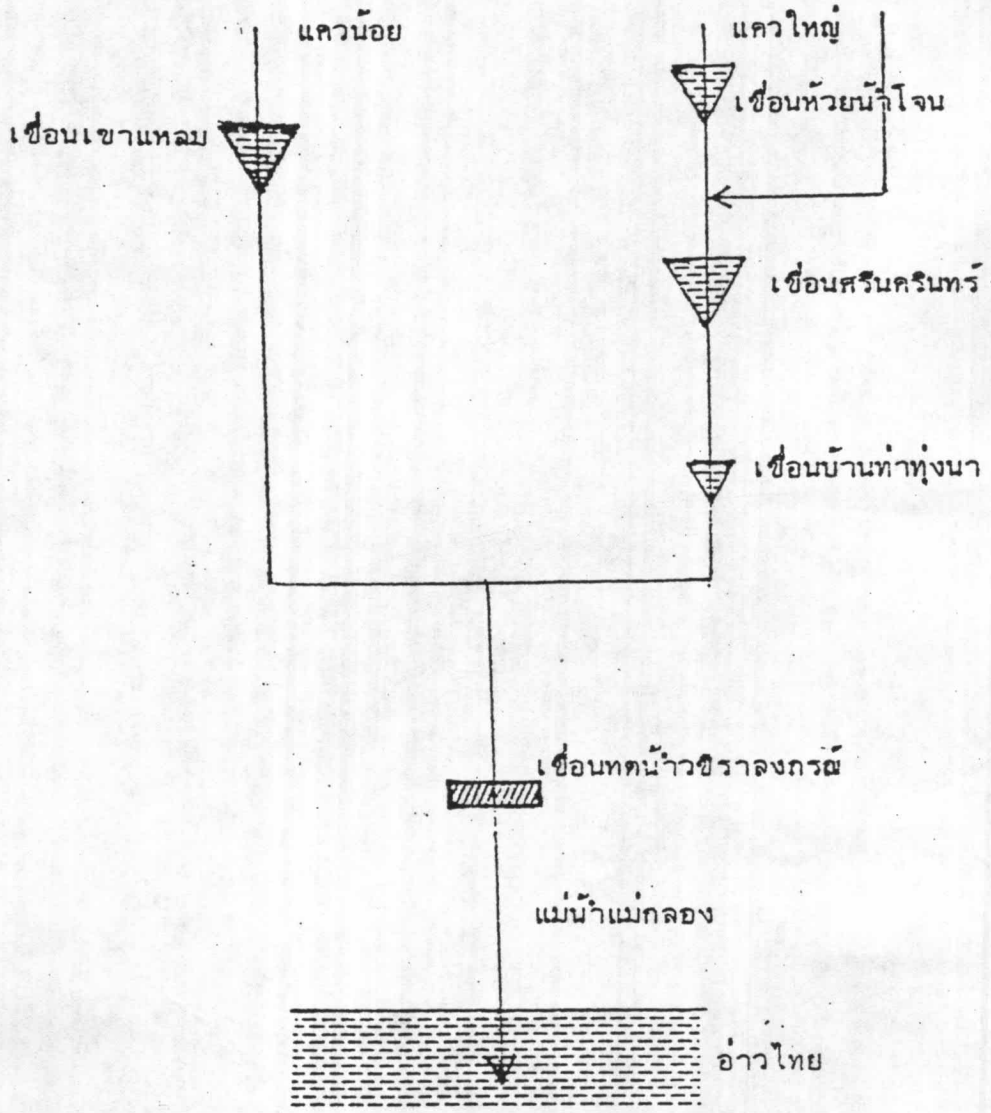
1. ทรัพยากรน้ำ

ลุ่มน้ำแม่กลองมีอาณาเขตครอบคลุมพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี, ราชบุรี, สมุทรสงคราม และบางส่วนของจังหวัดนครปฐม โดยมีลุ่มน้ำธรรมชาติสำคัญ 3 สายคือ แควน้อย แควใหญ่ และแม่น้ำภาษี ไหลมาบรรจบกันที่อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี เป็นแม่น้ำแม่กลองไหลผ่าน อ.ท่าม่วง อ.ท่ามะกา ของ จ.กาญจนบุรี, อ.โพธาราม อ.เมือง ของ จ.ราชบุรี, และ อ.บางคนที อ.อัมพวา อ.เมือง ของ จ.สมุทรสงคราม ลงสู่ทะเลอ่าวไทย รวมความยาวของแม่น้ำแม่กลองทั้งสิ้นประมาณ 140 กม. ส่วนที่อยู่ในเขต จ.สมุทรสงคราม ยาว 30 กม.

การพัฒนาทรัพยากรน้ำของแม่น้ำแม่กลอง เพื่อใช้ประโยชน์ในการเกษตรตามโครงการแม่กลองใหญ่ ได้เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2507 โดยกรมชลประทานได้สร้างเขื่อนทดน้ำวชิราลงกรณ์ขึ้น ที่ อ.ท่าม่วง จ.กาญจนบุรี เพื่อควบคุมและจัดสรรน้ำให้กับพื้นที่เพาะปลูกในพื้นที่ลุ่มน้ำ ต่อมาในปี พ.ศ. 2516 การไฟฟ้าฝ่ายผลิตได้ดำเนินการพัฒนาไฟฟ้าพลังน้ำ โดยมีแผนที่จะสร้างเขื่อนกักเก็บน้ำ ๗ บริเวณลุ่มน้ำแควใหญ่ 3 แห่ง ได้แก่ เขื่อนศรีนครินทร์, เขื่อนห้วยน้ำโจนและเขื่อนท่าทุ่งนา (ดูรูปที่ 1) ๓ บริเวณลุ่มน้ำแควน้อย กำหนดสร้างเขื่อนเขาแหลมอีก 1 แห่ง โดยคาดว่าจะการก่อสร้างจะเสร็จสิ้นสมบูรณ์ ในปี 2529 เขื่อนเหล่านี้นอกจากจะเพื่อการผลิตกระแสไฟฟ้า ยังช่วยในการควบคุมอุทกภัยและการชลประทานในฤดูแล้ง ข้อมูลที่สำคัญของเขื่อนกักเก็บน้ำทั้ง 4 แห่ง สรุปได้ในตารางที่ 1

เมื่อเสร็จสิ้นสมบูรณ์ โครงการชายของเขื่อนต่างๆ ดังกล่าว จะสามารถจัดสรรน้ำเพื่อการเกษตรให้แก่พื้นที่เพาะปลูกได้ประมาณ 3 ล้านไร่ และผลิตกระแสไฟฟ้าได้ประมาณปีละ 1,258 MW

สำหรับเขื่อนวชิราลงกรณ์ ซึ่งเป็นเขื่อนที่อยู่ล่างสุดนั้นมีหน้าที่ขยกระดบเพื่อผันน้ำมาใช้ในการเพาะปลูกในพื้นที่ 3 ล้านไร่ ตัวเขื่อนมีความยาว 117.50 เมตรสามารถระบายน้ำได้สูงสุด 3,100 ลบ.ม./วินาที เริ่มดำเนินการได้บางส่วนในปี 2518 และจะสามารถดำเนินการขึ้นสมบูรณ์ในปี 2526

รูปที่ 1 แผนผังแสดงเขื่อนต่าง ๆ ในโครงการแม่กลองใหญ่

ตารางที่ 1 สรุปข้อมูลสำคัญของเขื่อนต่างๆ ในโครงการแม่กลองใหญ่

เขื่อน	วัตถุประสงค์	ความจุ ล้าน ลบ.ม.	ปริมาณน้ำ ล้าน ลบ.ม./ปี	ปริมาณ ไฟฟ้าที่ ผลิตได้ต่อปี GWH	ความสามารถ ในการผลิต กระแสไฟฟ้า MW	กำหนด ใช้งาน
1. ศรีนครินทร์	เอนกประสงค์	7,520	4,471	1,178.7	360	2523
2. บ้านท่าทุ่งนา	ควบคุม	27.7	4,556	170.5	38	2525
3. เขานแหลม	เอนกประสงค์	4,800	5,164	765.3	300	2527
4. ห้วยน้ำโจน	พลังงาน	2,550	2,810	1,109.5	560	2530

2. ระบบชลประทาน

ระบบชลประทานของโครงการแม่กลองใหญ่ แบ่งออกเป็นโครงการฝั่งตะวันตกและฝั่งตะวันออก ของแม่น้ำแม่กลอง ดังแสดงในรูปที่ 2

(1) ฝั่งตะวันตก

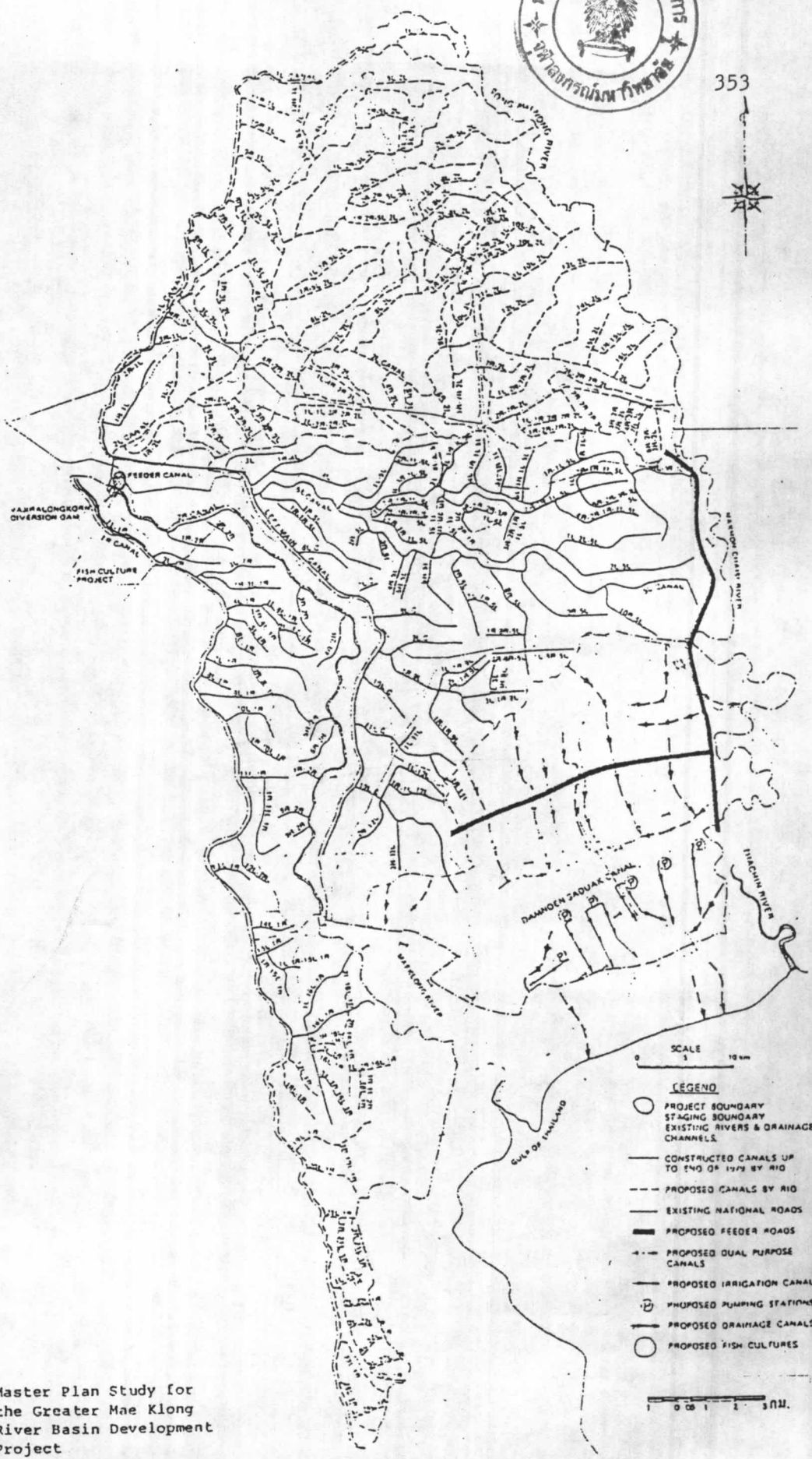
(ก) ระบบส่งน้ำ น้ำจากเขื่อนวชิราลงกรณถูกปล่อยเข้าสู่คลองส่งน้ำสายประธาน 2 สาย คือ 1R และ 2R เพื่อนำมาเข้าโครงการท่ามะกา และราชบุรีฝั่งขวา ซึ่งปัจจุบันมีพื้นที่รับน้ำประมาณ 353,400 ไร่ จากข้อมูลสถิติปริมาณน้ำเข้าคลองในปี 2523 คลอง 1R มีปริมาณน้ำเข้าคลองโดยเฉลี่ยในช่วงที่มีการผันน้ำระหว่างเดือน เมษายน-ธันวาคม สถิติสูงสุดเดือนกันยายน ประมาณ 14.06 ลบ.ม./วินาที, และต่ำสุดประมาณ 2.24 ลบ.ม./วินาที ในเดือนเมษายน, ส่วนคลอง 2R มีช่วงผันน้ำระหว่างเดือนมีนาคม-พฤศจิกายน โดยอัตราเฉลี่ยสูงสุดในเดือนกันยายนประมาณ 11.00 ลบ.ม./วินาที และต่ำสุดในเดือนเมษายนประมาณ 1.06 ลบ.ม./วินาที

(ข) ระบบระบายน้ำ การระบายน้ำจากพื้นที่โครงการท่ามะกาและราชบุรีฝั่งขวา ส่วนใหญ่ใช้คลองธรรมชาติที่มีอยู่โดยโครงการท่ามะกาใช้คลองจำนวน 8 คลองระบายน้ำจากพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลองและโครงการราชบุรีจะมีคลองระบายน้ำประมาณ 8 คลองเช่นกัน แต่ไหลบรรจบกันที่คลองวัดประดู่ซึ่งเป็นคลองใหญ่และระบายน้ำลงสู่ทะเลที่อ่าวบางตะบูน อย่างไรก็ตามมีน้ำบางส่วนไหลเข้าพื้นที่เขตจังหวัดสมุทรสงครามลงสู่แม่น้ำแม่กลอง ระบายผ่านคลองธรรมชาติและโครงข่ายของคลองในเขตอำเภอมืองและอำเภอมหาว

(2) ฝั่งตะวันออก

(ก) ระบบส่งน้ำ น้ำจากเขื่อนจะถูกผันเข้าคลองสายประธาน LM เพื่อนำมาเข้าโครงการ พนมทวน, กางแหงแล่น, นครปฐม, นครชุม, ราชบุรีฝั่งซ้าย และ คาเนิน สะควกรวมเป็นพื้นที่ 1,147 ล้านไร่ จากข้อมูลสถิติปริมาณน้ำเข้าคลอง ซึ่งทำการผันน้ำตลอดทั้งปี ในปี 2523 ปริมาณน้ำเข้าคลองเฉลี่ยสูงสุด 161.28 ลบ.ม./วินาทีในเดือนกันยายน และต่ำสุด 3.89 ลบ.ม./วินาที ในเดือนมกราคม

(ข) ระบบระบายน้ำ น้ำเหลือใช้จากการเกษตรในโครงการกางแหงแล่น, นครปฐม และพนมทวน ถูกกำหนดให้ระบายไปทางทิศตะวันออกลงสู่แม่น้ำท่าจีนด้วยคลองธรรมชาติ ส่วนการระบายน้ำจากพื้นที่โครงการราชบุรีฝั่งซ้าย, นครชุมและคาเนินสะควกถูกกำหนดให้ไหลลงทางทิศใต้ลงสู่คลองคาเนินสะควก ซึ่งถูกกำหนดให้ใช้เป็นคลองผันน้ำเข้าสู่พื้นที่อื่นด้วยระบบการควบคุมที่ประตูบางนกแขวกและท่านระบายน้ำอื่น ๆ ประมาณ 30 แห่ง

SCALE 1:100,000

- LEGEND**
- PROJECT BOUNDARY
 - STAGING BOUNDARY
 - EXISTING RIVERS & DRAINAGE CHANNELS
 - CONSTRUCTED CANALS UP TO END OF 1974 BY RFD
 - - - PROPOSED CANALS BY RFD
 - EXISTING NATIONAL ROADS
 - PROPOSED FEEDER ROADS
 - - - PROPOSED DUAL PURPOSE CANALS
 - PROPOSED IRRIGATION CANALS
 - ⊕ PROPOSED PUMPING STATIONS
 - PROPOSED DRAINAGE CANALS
 - PROPOSED FISH CULTURES

1 0 0 1 1 3 KM.

แผนที่ : Master Plan Study for the Greater Mae Klong River Basin Development Project

รูปที่ 2 แผนที่แสดงระบบคลองส่งน้ำและคลองระบายน้ำของโครงการชลประทานแม่กลองใหญ่

ตารางที่ 2 แสดงพื้นที่เกษตรกรรมที่ได้รับน้ำจากโครงการแม่กลองใหญ่ ปี 2523

โครงการ	พื้นที่เกษตรกรรม (ไร่)		
	ข้าว	อ้อยและอื่นๆ	รวม
<u>ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำแม่กลอง</u>			
พนมทวน	19,900	8,600	28,500
กำแพงแสน	139,000	113,800	252,800
นครปฐม	325,500	188,500	514,000
นครปฐม	152,500	97,400	239,900
ราชบุรี	166,300	27,300	193,600
ดำเนินสะดวก	64,660	42,200	106,800
รวม	857,800	477,800	1,335,600
<u>ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำแม่กลอง</u>			
ท่ามะกา	214,700	50,000	264,700
ราชบุรี	88,700	-	88,700
รวม	303,400	50,000	353,400
รวมทั้งหมด	1,161,200	527,800	1,689,000

ภาคผนวก ข.

รูปแบบชุมชนเมืองในที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่กลองตอนล่าง

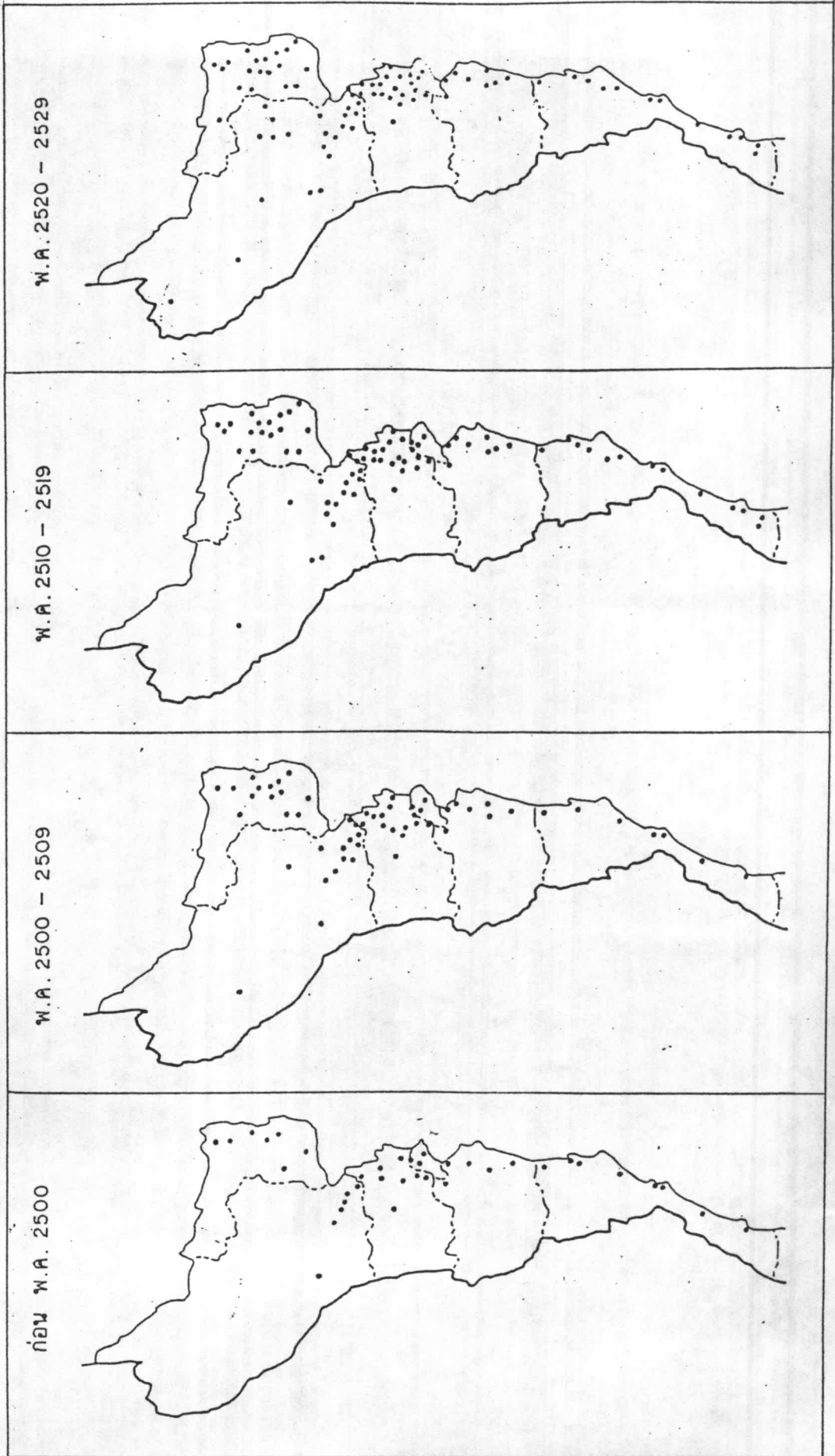
โดยทั่วไปการตั้งถิ่นฐานของประชากรที่เกิดขึ้นเป็นชุมชนในประเทศไทยนั้น แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ ชุมชนเมืองและชุมชนชนบท โดยชุมชนเมืองได้แก่ชุมชนที่จัดตั้งเป็นเขตเทศบาลเมือง เทศบาลตำบลและสุขาภิบาล สำหรับสุขาภิบาลนั้นเป็นชุมชนขนาดเล็กที่เจริญขึ้นมาจากชุมชนชนบท ดังนั้นสุขาภิบาลบางแห่งจะมีลักษณะต่อเนื่องกันระหว่างชุมชนชนบทกับชุมชนเมือง ส่วนชุมชนชนบทก็คือชุมชนที่มีการดำเนินชีวิตแบบสังคมเกษตรกรรม จากการศึกษาสภาพโดยทั่วไปของที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่กลองตอนล่าง ในที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่กลองตอนล่าง มีชุมชนเมืองทั้งหมด 6 แห่ง คือ เทศบาลเมืองสมุทรสงคราม เทศบาลตำบลอัมพวา สุขาภิบาลกระดังงา สุขาภิบาลบางนกแขวก สุขาภิบาลดำเนินสะดวกและสุขาภิบาลศรีคอนไผ่ ส่วนชุมชนชนบทที่จัดตั้งตามรูปแบบการผลิิตทางเกษตรกรรมเป็น 4 รูปแบบคือ ชุมชนชาวสวน ชุมชนชาวนา ชุมชนนาเกลือ ชุมชนประมง (รวมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและนากุ้ง)

ระบบชุมชนและรูปแบบชุมชนเมือง

1. ระบบชุมชนและรูปแบบชุมชนเมืองภาคตะวันตก

จากการศึกษาระบบชุมชนศูนย์กลางในการวางผังภาคตะวันตกของสำนักผังเมืองกระทรวงมหาดไทย (กองผังภาค สำนักผังเมือง 2530 : 5-26) ปรากฏว่ารูปแบบการขยายตัวของชุมชนเมืองภาคตะวันตกในช่วงเวลา 30 ปีที่ผ่านมา ชุมชนดั้งเดิมจะเกาะกลุ่มหนาแน่นบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำและที่ราบชายฝั่งทะเล โดยศูนย์กลางการบริการอยู่ที่ทั้งจังหวัดต่าง ๆ ในภาคและยังพึ่งพากิจกรรมทางเศรษฐกิจและบริการจากกรุงเทพมหานคร ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของประชากรมีรูปแบบเป็นแนวยาวตามเส้นทางคมนาคมสายหลักทั้งสองฟากข้างของลำน้ำบริเวณสถานีรถไฟและเส้นทางรถยนต์สายสำคัญหรือถนนสายหลักของภาค โดยชุมชนดั้งเดิมเกือบทั้งหมดจะกระจุกตัวอยู่ทางด้านตะวันออกของภาค ต่อมาเมื่อมีการพัฒนาเส้นทางรถยนต์สายรองซึ่งแยกจากถนนสายหลักไปยังพื้นที่ตอนในของภาค การตั้งถิ่นฐานจึงกระจายเข้าไปยังพื้นที่ตอนในมากขึ้น ความสัมพันธ์กับการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้เพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูก รูปแบบการขยายตัวของชุมชนภาคตะวันตกจากอดีตจนถึงปี พ.ศ. 2530 สามารถจำแนกตามระยะเวลาได้เป็น 4 ช่วง คือ (ดูแผนที่ 1)

แผนที่ 1 แสดงการกระจายตัวของชุมชนเมืองภาคตะวันตก

1.1 ช่วงเวลาก่อนปี พ.ศ. 2500 มีชุมชนเมือง 37 แห่ง ประกอบด้วย เทศบาลเมือง 8 แห่ง เทศบาลตำบล 4 แห่ง สุขาภิบาล 25 แห่ง ชุมชนเกือบทั้งหมดกระจุกตัวอยู่ในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำท่าจีนจังหวัดสุพรรณบุรี ที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่กลองจังหวัดกาญจนบุรี ราชบุรี และสมุทรสงคราม ที่ราบลุ่มแม่น้ำเพชรบุรีจังหวัดเพชรบุรี และต่อเนื่องกับพื้นที่ราบชายฝั่งทะเลลงใต้งอทางใต้จนถึงจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่ตั้งของชุมชนเมืองเหล่านี้นอกจากจะมีทรัพยากรดินและน้ำอุดมสมบูรณ์ ให้อาณาวยต่อการเพาะปลูก และประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ แล้ว ยังเป็นศูนย์รวมของสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ อาทิเช่น เส้นทางรถไฟ รถยนต์ ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ และการบริการสังคม สำหรับที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่กลองตอนล่าง มีเทศบาลเมืองแม่กลอง เทศบาลตำบลอัมพวา สุขาภิบาลระดังงา และสุขาภิบาลคาโนะสะควา

1.2 ช่วงเวลา พ.ศ. 2500 - 2509 ชุมชนเมืองเพิ่มขึ้นเป็น 62 แห่ง มีชุมชนเมืองที่จัดตั้งเพิ่มขึ้นจากเดิม 25 แห่ง ทั้งหมดเป็นชุมชนเมืองระดับสุขาภิบาล นับว่าเป็นช่วงเวลาที่มีชุมชนเมืองเพิ่มขึ้นมากที่สุด การขยายตัวเกิดจากการเพิ่มความหนาแน่นประชากร และชุมชนเมืองในพื้นที่ตั้งถิ่นฐานเดิม การขยายตัวของชุมชนเมืองใหม่ บางแห่งมีแนวโน้มกระจายออกจากแนวการตั้งถิ่นฐานเดิม โดยมีทิศทางการขยายตัวไปทางตอนกลางและตอนในของภาค ในช่วงนี้ที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่กลองตอนล่างมีชุมชนเมืองเพิ่มขึ้นอีก 2 แห่งคือ สุขาภิบาลบางนกแขวกและสุขาภิบาลศรีคอนไผ่

1.3 ช่วงเวลา พ.ศ. 2510 - 2519 ชุมชนเมืองเพิ่มขึ้นเป็น 82 แห่ง มีชุมชนเพิ่มขึ้นอีก 20 แห่ง ทั้งหมดเป็นชุมชนเมืองระดับสุขาภิบาล ลักษณะการขยายตัวยังคงเป็นลักษณะการเพิ่มความหนาแน่นในพื้นที่ตั้งถิ่นฐานเดิม ซึ่งมีความได้เปรียบในการได้รับบริการโครงสร้างพื้นฐาน การบริการสังคมและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และมีการขยายตัวเข้าไปยังพื้นที่ตอนในของภาค เพื่อให้บริการแก่ประชากรในพื้นที่ชนบทซึ่ง เป็นพื้นที่เปิดใหม่ เนื่องจากการบุกเบิกป่าไม้เพื่อนำพื้นที่มาใช้ประโยชน์ทางด้านเกษตรกรรม ช่วงนี้ที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่กลองตอนล่างยังคงมีชุมชนเมืองเพียง 6 แห่งเท่าเดิม

1.4 ช่วงเวลา พ.ศ. 2520 - 2530 ภาคตะวันตกมีชุมชนเมืองทั้งสิ้น 89 แห่ง ประกอบด้วยเทศบาลเมือง 8 แห่ง เทศบาลตำบล 4 แห่ง และสุขาภิบาล 77 แห่ง โดยมีชุมชนเมืองระดับสุขาภิบาลเพิ่มขึ้น 7 แห่ง เกือบทั้งหมดจัดตั้งขึ้นในพื้นที่เปิดใหม่ทางตอนในค้ำตะวันตกของภาค ซึ่งเป็นลักษณะการตั้งถิ่นฐานใหม่ที่เกิดจากการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้เพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูก การขยายตัวของชุมชนเมืองลักษณะนี้ มีแนวโน้มชล่อตัวลง เนื่องจากนโยบายของรัฐบาลควบคุมการทำป่าไม้ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ เพื่อรักษาความอุดมสมบูรณ์ทรัพยากรป่าไม้และความสมดุลของระบบนิเวศน์ ปี 2532 ชุมชนเมืองในที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่กลองตอนล่างก็ยังคงเท่าเดิม ปี 2534 มีชุมชนเมืองเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งแห่งคือสุขาภิบาลเมืองใหม่ อำเภออัมพวามีพื้นที่ประมาณ 3 กิโลเมตร

โครงสร้างและลำดับความสำคัญของชุมชนศูนย์กลางภาคตะวันออกเฉียงใต้ 2530 มี 5 ลำดับคือ (ดูแผนที่ 2)

ชุมชนศูนย์กลางลำดับที่ 1 เป็นชุมชนเมืองที่มีระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมสูงที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงใต้ มีบทบาทสำคัญในการบริการทางเศรษฐกิจและสังคมระดับภาค มีเพียงแห่งเดียวคือ เทศบาลเมืองราชบุรี

ชุมชนศูนย์กลางลำดับที่ 2 เป็นชุมชนที่มีการพัฒนารองลงมา มีบทบาทให้บริการแก่ชุมชนเมืองและชุมชนชนบทภายในจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียง มี 2 แห่ง คือ เทศบาลเมืองเพชรบุรีและเทศบาลเมืองกาญจนบุรี

ชุมชนศูนย์กลางลำดับที่ 3 เป็นชุมชนเมืองระดับเทศบาลเมืองซึ่งเป็นที่ตั้งของจังหวัดและเทศบาลตำบลที่มีระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมสูง มีบทบาทในการให้บริการระดับจังหวัดหรือใกล้เคียงกับระดับจังหวัด มี 5 แห่ง เทศบาลเมืองสมุทรสงครามอยู่ในกลุ่มนี้

ชุมชนศูนย์กลางลำดับที่ 4 มีบทบาทในการให้บริการแก่ประชาชนในระดับอำเภอและระหว่างอำเภอภายในจังหวัด มี 8 แห่ง เทศบาลตำบลอัมพวาจัดอยู่ในชุมชนลำดับนี้

ชุมชนศูนย์กลางลำดับที่ 5 เป็นชุมชนเมืองสุขาภิบาลขนาดเล็กให้บริการแก่พื้นที่ภายในอำเภอและพื้นที่ชนบทโดยรอบ มี 73 แห่ง ที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่กลองตอนล่างมีชุมชนเมืองที่จัดอยู่ในลำดับนี้ 4 แห่งคือ สุขาภิบาลบางนกแขวก สุขาภิบาลกระดังงา สุขาภิบาลดำเนินสะดวก และสุขาภิบาลศรีคอนคา

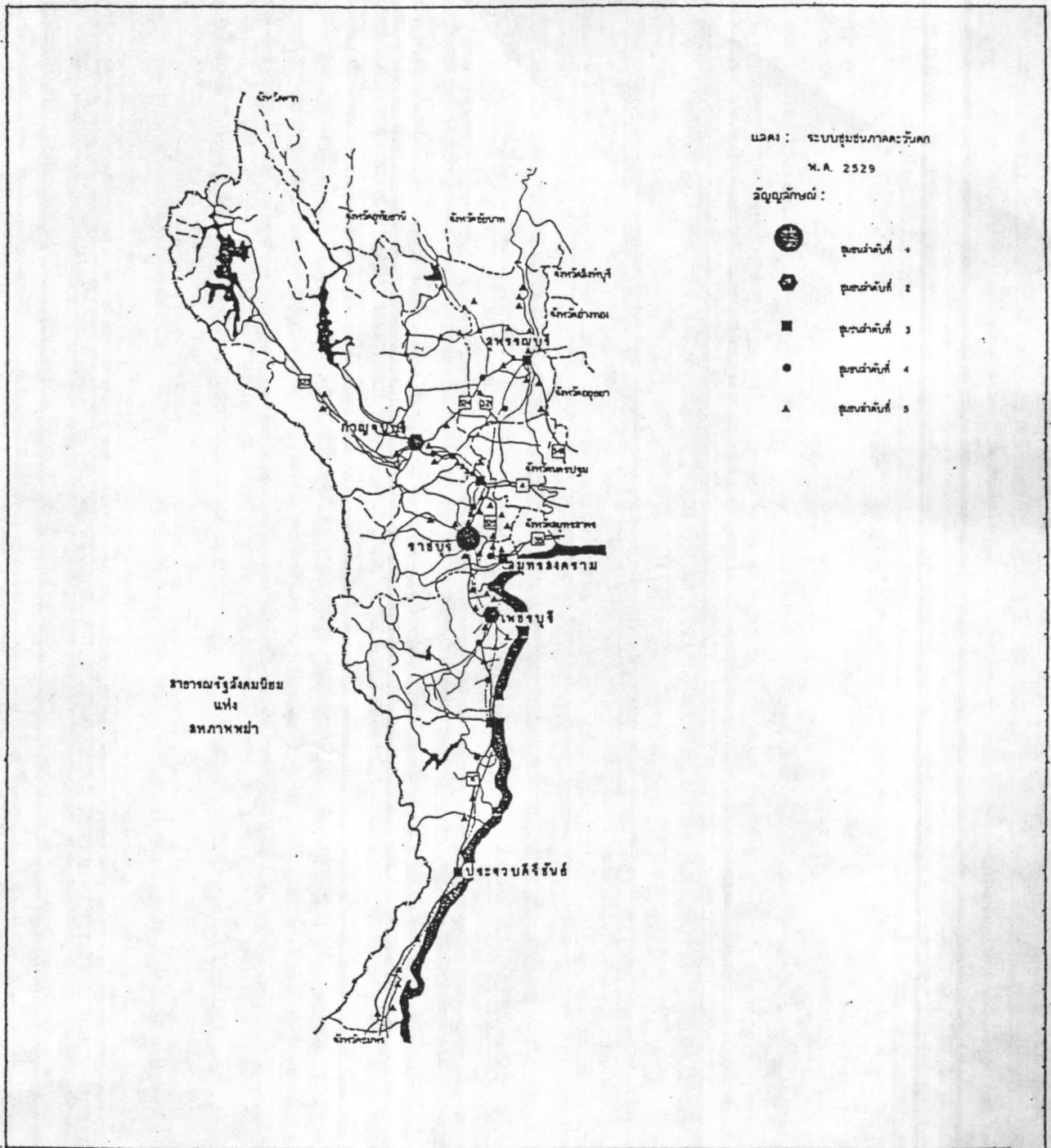
การจัดลำดับข้างต้นสามารถสรุปโครงสร้างระบบชุมชนภาคตะวันออกเฉียงใต้ 2530 เป็นสัดส่วนของชุมชนลำดับที่ 1 : 2 : 3 : 4 : 5 เท่ากับ 1 : 2 : 5 : 8 : 73 แสดงว่าชุมชนส่วนใหญ่ของภาคเป็นชุมชนขนาดเล็ก หรือ ชุมชนศูนย์กลางชนบท ซึ่งมีระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำ ขาดการบริการด้านโครงสร้างพื้นฐาน รัศมีการให้บริการแก่พื้นที่โดยรอบมีจำกัด การกระจายความเจริญในทุกพื้นที่ของภาคยังขาดประสิทธิภาพ ปัญหาความเหลื่อมล้ำระหว่างชุมชนเมืองขนาดใหญ่และขนาดเล็กยังปรากฏอย่างชัดเจน เมื่อแยกสัดส่วนชุมชนเป็นรายจังหวัดตามตารางที่ 4.1 พบว่าที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่กลองตอนล่างมีเพียงชุมชนลำดับที่ 3, 4 และ 5 เท่านั้น ส่วนใหญ่เป็นชุมชนสุขาภิบาลขนาดเล็ก มีชุมชนให้บริการระดับอำเภอ 1 แห่งคือเทศบาลตำบลอัมพวา และระดับภายในจังหวัด 1 แห่งคือเทศบาลเมืองสมุทรสงคราม

ดังนั้นเพื่อหาระบบชุมชนภาคตะวันออกเฉียงใต้ สามารถกระจายความเจริญจากศูนย์กลางหลักและเมืองขนาดกลาง เพื่อรองรับการกระจายกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ และให้บริการเมืองขนาดเล็ก และพื้นที่ชนบทได้อย่างทั่วถึง เป็นระบบชุมชนที่มีบทบาทและหน้าที่หลักของเมืองชัดเจน สอดคล้องกับศักยภาพในการพัฒนาของแต่ละชุมชน และสอดคล้องกับนโยบายพัฒนาเมืองระดับชาติและระดับภาค ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 และฉบับที่ 6 ซึ่ง

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบระบบชนบทภาคตะวันตก ปี 2527

จังหวัด	กาญจนบุรี	สุพรรณบุรี	ราชบุรี	เพชรบุรี	ประจวบคีรีขันธ์	สมุทรสงคราม
ลำดับของชุมชน						
ลำดับที่ 1	-	-	ทม.ราชบุรี	-	-	-
ลำดับที่ 2	ทม.กาญจนบุรี	-	-	ทม.เพชรบุรี	-	-
ลำดับที่ 3	-	ทม.สุพรรณบุรี	ทม.บ้านโป่ง	-	ทม.ประจวบคีรีขันธ์ ทต.หัวหิน	ทม.สมุทรสงคราม
ลำดับที่ 4	ส.ท่าม่วง	ทต.สองพี่น้อง ส.อู่ทอง	ทม.โพธาราม	ทต.ชะอำ ส.ท่าทราย	ส.ปราณบุรี	ทต.อัมพวา
ลำดับที่ 5	ส.ท่าเรือ ส.ท่ามะกา ส.บ่อพลอย ส.พนมทวน ส.คอนขมิ้น ส.ลาดหญ้า ส.รางพาว ส.น้ำตกไทรโยค ส.ทองผาภูมิ ส.หนองขาว ส.เลาขวัญ ส.อัมสม ส.หนองปรือ ส.หนองรี ส.สังขละบุรี ส.หนองบัว ส.หนองฝ้าย ส.พวาฮเพ็ญ ส.เอราวัณ ส.ลำโรง	ส.สามชุก ส.เขาพระ ส.ศรีประจันต์ ส.ดอนเจดีย์ ส.คำช้าง ส.ท่าเสด็จ ส.บางปลาม้า ส.สวนแตง ส.สระยายโสม ส.สระกระเทียม ส.นางขวช ส.หนองหญ้าไซ ส.ทุ่งคอก ส.ไร่หินระชา ส.โคกคราม ส.ไม้ก่องดิน ส.บ้านพลม	ส.ดำเนินสะดวก ส.ปากท่อ ส.บางแพ ส.พลักเมือง ส.ท่ามา ส.พวยหินสี่ ส.เขา ส.หนองโพ ส.วัดเพลง ส.บ้านเลื่อม ส.โพหัก ส.ศรีคอกไม้ ส.พวยกระบอก ส.เจ็ดเสมียน ส.กระเจียว	ส.เขาอ้อ ส.บ้านพลม ส.เขาทราย ส.บางตะบูน ส.หัวสะพาน ส.บ้านลาด ส.พาดเจ้าสำราญ ส.หนองจอก	ส.ทับสะแก ส.กำแพงเพชร ส.กษบุรี ส.บางสะพานน้อย ส.ไร่ใหม่ ส.ไร่เก่า ส.ร้อนทอง ส.ปากน้ำปราณ ส.บ้านกรวด ส.คลองวาฬ	ส.บางนกแขวก ส.กระดังงา

ที่มา : สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย

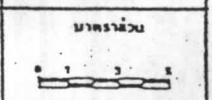

แผนที่ 2 ระบบชุมชนภาคตะวันตก ปี ๒๕๒๗

ลักษณะ

การศึกษารูปแบบชุมชนและการใช้ที่ดิน ที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่กลองตอนล่าง

กำหนดให้พัฒนาภาคตะวันตกเป็นเขต ส่งเสริมการเกษตรเร่งรัด อุตสาหกรรมเกษตร และ อุตสาหกรรมต่อเนื่องกับการเกษตร อุตสาหกรรมเครื่องจักรกลทางการเกษตร ภาวะบรรจุสินค้า และยานพาหนะเพื่อการขนส่ง การพัฒนาระบบชุมชนเมืองภาคตะวันตกในปี 2544 จึงเน้นการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจเพื่อเป็นอุตสาหกรรมเกษตรและการบริการการเกษตร โดยจัดลำดับความสำคัญกลางของชุมชนไว้ 5 ลำดับคือ (แผนที่ 3)

ชุมชนศูนย์กลางลำดับที่ 1 มีชุมชนเดียวคือเทศบาลเมืองราชบุรี มีบทบาทสำคัญ เป็นเมืองศูนย์กลางความเจริญระดับภาค มีหน้าที่หลักรักษาเศรษฐกิจ เป็นศูนย์กลางธุรกิจ การค้า การบริการ การตลาด และพัฒนาเป็นแหล่งอุตสาหกรรมของภาคตะวันตก เป็นศูนย์บริการราชการและการปกครอง การคมนาคมขนส่ง การศึกษาและสาธารณสุขและพัฒนาระบบตลาดกลางสินค้าเกษตรระดับภาค

ชุมชนศูนย์กลางลำดับที่ 2 มี 2 ชุมชนคือ เทศบาลเมืองกาญจนบุรี เทศบาลเมืองเพชรบุรี เป็นศูนย์กลางธุรกิจการค้า การอุตสาหกรรม รวมถึงการให้บริการด้านต่างๆ แก่พื้นที่และประชากรในเขตอิทธิพล ให้บริการแก่ชุมชนศูนย์กลางระดับรองลงไปในทั้งภายในจังหวัด และจังหวัดใกล้เคียง

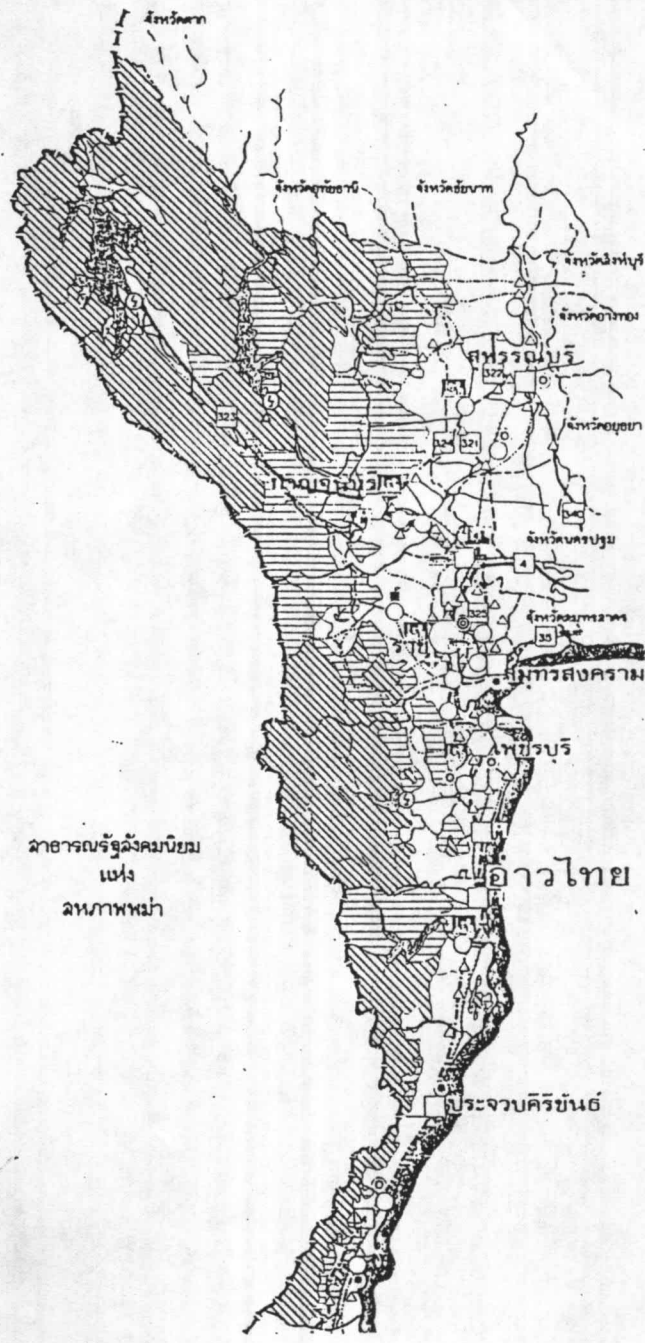
ชุมชนศูนย์กลางลำดับที่ 3 มี 7ชุมชนเป็นชุมชนระดับเทศบาลเมืองและเทศบาลตำบลที่มีบทบาทความสำคัญทางเศรษฐกิจและสังคมสูง ให้บริการชุมชนระดับรองลงไปในเขตพื้นที่ในเขตอิทธิพลระดับจังหวัดหรือเทียบเท่า เป็นศูนย์กลางการบริหารราชการและการปกครอง การศึกษาและสาธารณสุข ระดับจังหวัดและอำเภอ เป็นชุมชนรองรับการกระจายความเจริญด้านเศรษฐกิจจากศูนย์กลางความเจริญในภูมิภาค เทศบาลเมืองสมุทรสงครามจัดอยู่ในลำดับนี้ มีบทบาทความสำคัญเป็นศูนย์กลางธุรกิจการค้า ศูนย์บริการทางการเกษตร ศูนย์บริการประมง และอุตสาหกรรมที่ต่อเนื่องกับการประมง

ชุมชนศูนย์กลางลำดับที่ 4 มี 15 ชุมชน เป็นชุมชนศูนย์กลางระดับอำเภอมีรศมีการให้บริการแก่ชุมชนระดับรองลงไปในพื้นที่ภายในอำเภอ และอำเภอใกล้เคียงภายในจังหวัด โดยทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางบริหารราชการและการปกครอง การค้าและบริการ ศูนย์บริการทางการเกษตร อุตสาหกรรมเกษตรและศูนย์การท่องเที่ยว เทศบาลตำบลอัมพวาและสุขาภิบาลดำเนินสะดวกจัดอยู่ในชุมชนลำดับนี้

ชุมชนศูนย์กลางลำดับที่ 5 มี 64 ชุมชน เป็นชุมชนศูนย์กลางชนบทบริการพื้นที่และประชากรระดับอำเภอและพื้นที่ในเขตอิทธิพลโดยรอบ ในด้านการค้าและบริการ เป็นศูนย์รับซื้อพืชผลทางการเกษตรระดับท้องถิ่น การบริการสังคมระดับพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต สุขาภิบาลกระดังงา สุขาภิบาลบางนกแขวกและสุขาภิบาลศรีคอนสวรรค์ อยู่ในชุมชนลำดับนี้

โครงสร้างระบบชุมชนของภาคตะวันตก ปี 2544 มีสัดส่วนของชุมชนลำดับที่ 1 : 2 : 3 : 4 : 5 เท่ากับ 1 : 2 : 7 : 15 : 64 แสดงให้เห็นว่าชุมชนศูนย์กลาง

ผังภาคตะวันตก ปี พ.ศ. 2544

- มีการใช้ประโยชน์ที่ดิน**
- เขตสวน
 - เขตบุ่งจันทน์
 - เขตพัฒนา
- ผังระบบชุมชน**
- ชุมชนศูนย์กลางลำดับที่ 1
 - ชุมชนศูนย์กลางลำดับที่ 2
 - ชุมชนศูนย์กลางลำดับที่ 3
 - ชุมชนศูนย์กลางลำดับที่ 4
 - ชุมชนศูนย์กลางลำดับที่ 5
- ผังโครงข่ายคมนาคม**
- ทางหลวงแผ่นดิน
 - ทางหลวงจังหวัด และ ทางร่วมราชการอื่น
 - ถนนดินแดง ให้พื้นที่ของราชการและปรับปรุงผังจราจร
 - ถนนดินแดง ให้บุคคลปรับปรุงผังจราจร
 - ถนนดินแดง ให้ก่อสร้างเป็นทางลาดยาง
 - ถนนดินแดง ให้ก่อสร้างใหม่
 - ทางรถไฟ
 - ทางน้ำ
- สัญลักษณ์**
- อำเภอเมือง
 - อำเภอเมืองรอง
 - ศาลากลางระดับจังหวัดและศูนย์บริการทางราชการ
 - ศูนย์บริการทางราชการ
 - โรงพยาบาลศูนย์
 - สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา
 - ศูนย์บริการการท่องเที่ยว
 - ศูนย์บริการประมง
 - สถานีขนส่งสินค้า
 - ทำนอย้ายฝั่งดินแดง
 - แหล่งพลังงาน

อาคารนิรภัยสังคมนิยม
แห่ง
ลพบุรี

อ่าวไทย

ประจวบคีรีขันธ์

แผนที่ 3 ระบบชุมชนตะวันตก ปี ๒๕๔๔

ลักษณะลักษณะ

การศึกษารูปแบบชุมชนและการใช้ที่ดิน ที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่กลองตอนล่าง

มาตราส่วน 1:150,000

ในลำดับที่ 3 และ 4 ซึ่งเป็นชุมชนเมืองขนาดกลางให้บริการในระดับอำเภอและจังหวัดเพิ่มขึ้น และชุมชนในระดับชนบทลดลง (แต่มีโอกาสที่จะเกิดชุมชนชนบทเพิ่มมากขึ้นอีก เช่นกัน) สำหรับที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่กลองตอนล่างก็ยังคงมีระบบชุมชน 3 ลำดับคือ 3, 4 และ 5 เทศบาลเมืองสมุทรสงคราม เป็นชุมชนศูนย์กลางลำดับที่ 3 สุขาภิบาลคำเนินสะควากและเทศบาลตำบลอัมพวา เป็นชุมชนศูนย์กลางลำดับที่ 4 โดยมีสุขาภิบาลระดังงา สุขาภิบาลบางนกแขวกและสุขาภิบาลศรีคอนไฟ เป็นชุมชนศูนย์กลางลำดับที่ 5 โดยสรุประบบชุมชนในที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่กลองตอนล่าง เป็นเพียงชุมชนศูนย์กลางในระดับท้องถิ่นเท่านั้น

2. ระบบชุมชนและรูปแบบชุมชนเมือง ในที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่กลองตอนล่าง

ในอดีตเมืองแม่กลองเป็นชุมชนเมืองแห่งแรก ในที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่กลองตอนล่าง เป็นเมืองอยู่ในการปกครอง เมืองราชบุรีตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนต้น มีบทบาทเป็นเมืองหน้าด่านทางทะเลเพื่อการศึกษาสงคราม โดยขยายตัวมาจากชุมชนประมงที่ปากอ่าวแม่น้ำแม่กลอง คือ ตำบลแม่กลอง บลายสมัยอยุธยาเปลี่ยนชื่อเป็นเมืองสมุทรสงคราม และอยู่ในเขตพระราชบุรีคอนต้นสมัยรัตนโกสินทร์ ทาหน้าที่เป็นเมืองหน้าด่านมาโดยตลอด จนกระทั่งปลายรัชกาลที่ 4 ทาหน้าที่เป็นเมืองท่าทางน้ำที่จะผ่านจากเมืองหลวงไปสู่ทางภาคตะวันตกและภาคใต้ ช่วงต้นสมัยรัตนโกสินทร์ มีชุมชนเมืองในพื้นที่อีกแห่ง คือที่เขางบางช้าง เป็นชุมชนพาณิชย์กรรมเล็ก ๆ ตั้งอยู่ที่ปากคลองบางจาก แล้วย้ายมาที่คลองอัมพวาซึ่งต่อมาเป็นเมืองอัมพวาในสมัยรัชกาลที่ 5 ช่วงรัชกาลที่ 5 มีเมืองที่เกิดขึ้นทางตอนเหนือที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่กลองตอนล่างอีก 2 แห่ง คือเมืองสี่หมื่นตั้งอยู่ที่ปากคลองบางน้อย ตำบลระดังงา ภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็นบางคนที และมีชุมชนคลองแหงพวย อยู่ทางตอนเหนือขึ้นไป เมื่อมีการบุกคลองคำเนินสะควากพื้นที่จึงเปลี่ยนชื่อเป็นคำเนินสะควาก ชุมชนเมืองทั้ง 4 แห่งนี้หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี 2475 ได้ถูกจัดตั้งเป็นเทศบาลเมืองสมุทรสงคราม เทศบาลตำบลอัมพวา สุขาภิบาลระดังงา และสุขาภิบาลคำเนินสะควาก บทบาทหน้าที่ของเมืองทั้ง 4 เมืองในช่วงนั้น เมืองสมุทรสงครามเป็นศูนย์กลางที่สำคัญที่สุดในที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่กลองตอนล่าง เป็นศูนย์กลางการบริหารและการปกครองระดับจังหวัด เป็นศูนย์กลางการค้าและบริการภายในจังหวัดและศูนย์การประมงที่สำคัญเทียบเท่ากับมหาชัยและปากน้ำ ยังนอกจากนี้ เป็นเมืองท่าทางน้ำและศูนย์กลางคมนาคมขนส่งทางรถไฟเชื่อมต่อกับกรุงเทพมหานคร เทศบาลตำบลอัมพวาเป็นศูนย์กลางระดับอำเภอ เน้นการบริหารการปกครอง การค้าการบริการภายในอำเภอ โดยพึ่งพิงศูนย์กลางจังหวัดเป็นหลัก และสุขาภิบาลระดังงา เป็นศูนย์บริการชนบทในอำเภอบางคนที เน้นการบริหารการปกครอง การค้าและบริการระดับท้องถิ่น พึ่งศูนย์กลางจังหวัดเช่นกัน แต่เพราะอยู่ที่คำเนินสะควากและเมืองราชบุรีจึงมีการพึ่งพิงศูนย์กลางทั้งสองในด้านการค้าและบริการบางอย่างด้วย ส่วนสุขาภิบาลคำเนินสะควากเป็นศูนย์บริการชนบทในเขต

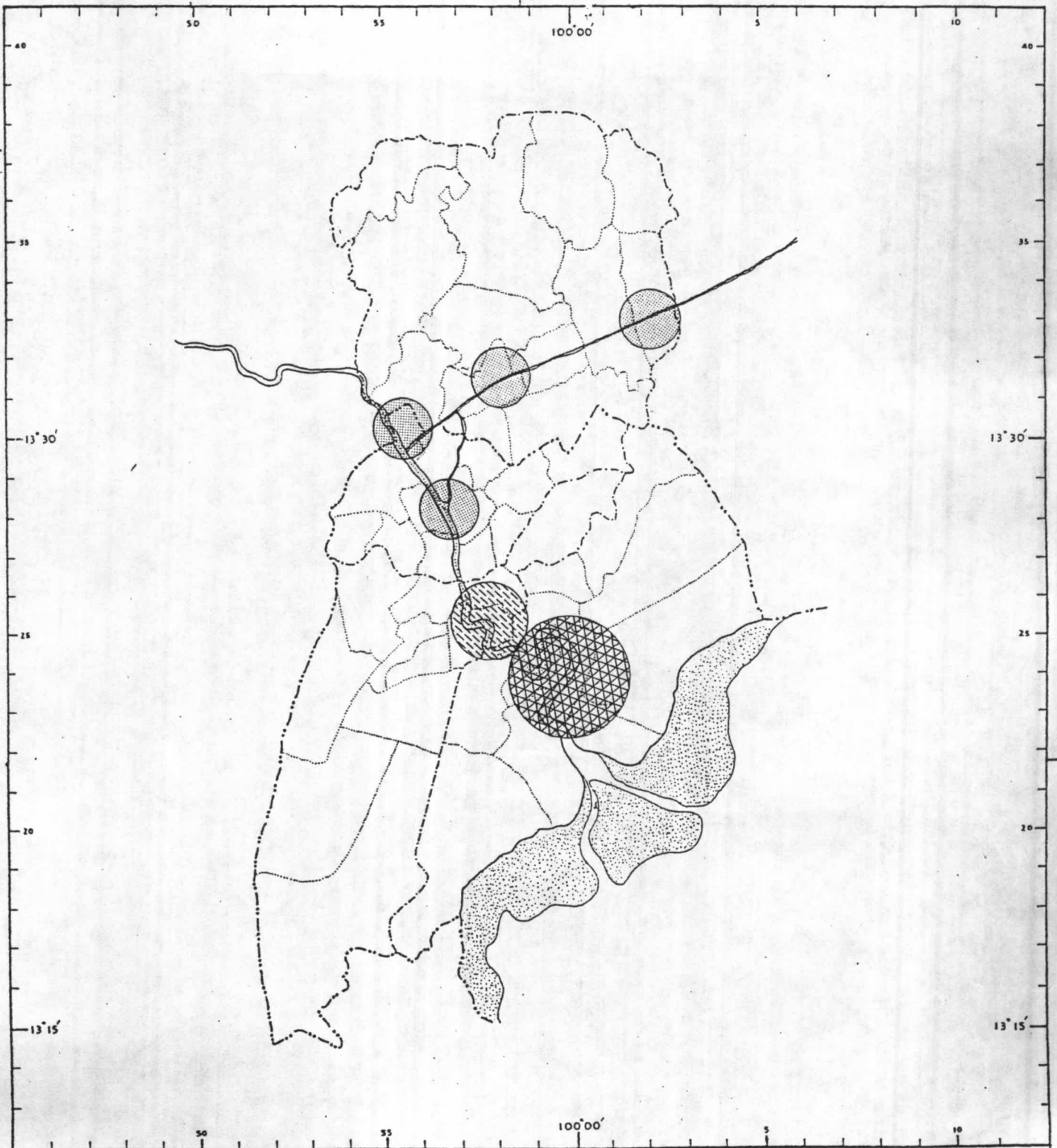
คาเนินสะควกขึ้นอยู่กับจังหวัดราชบุรี พึ่งพาศูนย์กลางที่ราชบุรีด้านการบริหารการปกครอง เป็นหลัก ตัวของคาเนินสะควกเอง เป็นศูนย์กลางการค้า และบริการท้องถิ่นมีการพึ่งพาด้านการค้า การบริการกับกรุง เทพมหานครค่อนข้างมาก เพราะมีคลองคาเนินสะควกเป็นตัวเชื่อมโดยตรงกับกรุง เทพมหานคร

การตั้งถิ่นฐานของชุมชนเมืองทั้ง 4 แห่งเป็นการตั้งถิ่นฐานตามแนวแม่น้ำลาคอง เป็นเมืองแบบ RIVERINE TOWN มีพื้นฐานมาจากรูปแบบการตั้งถิ่นฐานในชนบทภาคใต้จึงक्रमแผนอย่างมีระบบ แต่เน้นการเลือกที่ตั้งที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิตตามแนวเส้นทางคมนาคมขนส่งที่สะดวกเป็นลักษณะ LINEAR SETTLEMENT ทั้งนี้เพราะสภาพทางกายภาพของพื้นที่เขื่อนอานวยคือมีแม่น้ำแม่กลองผ่านกลางและมีคลอง เชื่อมต่อกันทั้งพื้นที่ เมืองที่ตั้งอยู่ที่ริมแม่น้ำแม่กลองพื้นที่ของ เมืองส่วนใหญ่กระจุกตัวทางด้านตะวันออกเป็นส่วนใหญ่ เช่นเดียวกับเมืองริมแม่น้ำโดยทั่วไปในภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศไทย

หลังปี 2500 เป็นต้นมาจนถึง พ.ศ. 2532 มีชุมชนเมืองในที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่กลองตอนล่าง 6 แห่งคือ เทศบาลเมืองสมุทรสงคราม เทศบาลตำบลอัมพวา สุขาภิบาลกระดังงา สุขาภิบาลคาเนินสะควก สุขาภิบาลบางนกแขวกและสุขาภิบาลศรีคอนไฟ โดยชุมชนเมือง 2 แห่งหลัง เป็นชุมชนเมืองชนบทที่เพิ่มขึ้นมาทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการบริหารการปกครอง การค้าและการบริการในท้องถิ่น และเป็นชุมชนน้ำเช่นเดียวกับ 4 เมืองแรก โดยสุขาภิบาลบางนกแขวกซึ่งอยู่สุดเขตค้ำนเหนือจังหวัดสมุทรสงคราม เป็นศูนย์กลางการค้าและบริการชนบท ให้บริการชุมชนริมคลองคาเนินสะควกต่อจาก เขตสุขาภิบาลคาเนินสะควกไปจนถึงเขตอำเภอคาเนินสะควกติดต่อกับเขตอำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร ปัจจุบันรูปแบบชุมชนเมืองทั้ง 6 แห่งก็ยังคงลักษณะเมืองแม่น้ำลาคอง แต่มีการเปลี่ยนแปลงขยายตัวเมืองตามแนวถนนต่างๆ ที่ตัดผ่านพื้นที่มากขึ้น จุดศูนย์กลางเมืองอยู่บริเวณตลาดและท่ารถเป็นส่วนใหญ่และมีการกระจุกตัวในรัศมีรอบๆ บริเวณชุมชนที่เคยเป็นย่านการค้าและย่านพักอาศัยหนาแน่นริมแม่น้ำลาคองงานอดีตกลายเป็นเพียงย่านพักอาศัยเบาบาง ช่วงระหว่างวันมีคนอยู่เพราะออกไปทำงานกันหมด (แผนที่ 4)

3. ลักษณะชุมชนเมืองในที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่กลองตอนล่างปัจจุบัน

3.1 เทศบาลเมืองสมุทรสงคราม มีพื้นที่ 8 ตารางกิโลเมตรคือพื้นที่ตำบลแม่กลองทั้งหมด สภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำแม่กลองไหลผ่าน มีประชากร

แผนที่ 4 ระบบชุมชนศูนย์กลางที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่กลองตอนล่าง ปัจจุบัน

สัญลักษณ์

ชุมชนเมืองลำดับที่ ๑

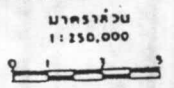
ชุมชนเมืองชนบท

ชุมชนเมืองลำดับที่ ๒

การศึกษารูปแบบชุมชนและการใช้ที่ดิน ที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่กลองตอนล่าง

เฉลี่ยครัวเรือนละ 5 คน แต่เดิมเมื่อปี 2524 มีประชากรเฉลี่ยครัวเรือนละ 7 คน สาเหตุที่
 ทาให้อัตราเฉลี่ยครัวเรือนน้อยลงเนื่องจากการย้ายถิ่นออกของชนรุ่นใหม่ที่นิยมาทำงานทา และ
 เรียนหนังสือในกรุงเทพฯ ปัจจุบันปี 2533 มีประชากรทั้งหมด 35,761 คน เป็นชาย 17,892
 คน เป็นหญิง 17,869 คน มีครัวเรือนทั้งสิ้น 7,104 ครัวเรือน ลักษณะของชุมชนกระจาย
 อยู่ตามบริเวณสองฝั่งแม่น้ำแม่กลอง มีสะพานพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเชื่อมพื้นที่ทั้งสองฝั่ง ทางฝั่ง
 ตะวันออกชุมชนจับกลุ่มหนาแน่นกว่าฝั่งตะวันตก เนื่องจากเป็นศูนย์กลางการค้าและบริการคือมี
 ทั้งอาคารพาณิชย์ต่างๆ เช่น ร้านค้าปลีกและส่ง, ตลาดสดเทศบาล, ศูนย์การค้าและตลาดเอกชน
 ธนาคารพาณิชย์, โรงภาพยนตร์และโรงแรม มีสาธารณูปการสำคัญเช่น สถานีรถไฟ สถานี
 ขนส่งจังหวัด, โรงพยาบาลประจำจังหวัด และมีศูนย์ราชการ 2 แห่งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียง
 เหนือเป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัดปัจจุบัน และที่ใหม่อยู่ห่างจากที่เดิมมาทางตำบลลาดาเหนือริมถนน
 สมุทรสาคร-สมุทรสงคราม เมืองนี้จึงเป็นศูนย์กลางการบริหารการปกครองด้วย สำหรับอาคาร
 ที่พักอาศัยส่วนใหญ่กระจายอยู่ในสวนมะพร้าว, ริมแม่น้ำและริมถนน มีอุตสาหกรรมเก่าแทรกอยู่
 ตามริมแม่น้ำแม่กลองทั้งสองฝั่ง เป็นพวกโรงงานทอผ้าปลา, ตู้ต่อเรือ-ซ่อมเครื่องยนต์ และ
 โรงกลึงต่างๆ มีโรงงานใหม่เกิดขึ้นตามแนวถนนธนบุรี-ปากท่อบ้าง เป็นโรงงานเกลือ ผลิต
 อาหารสัตว์โดยเฉพาะอาหารกุ้ง

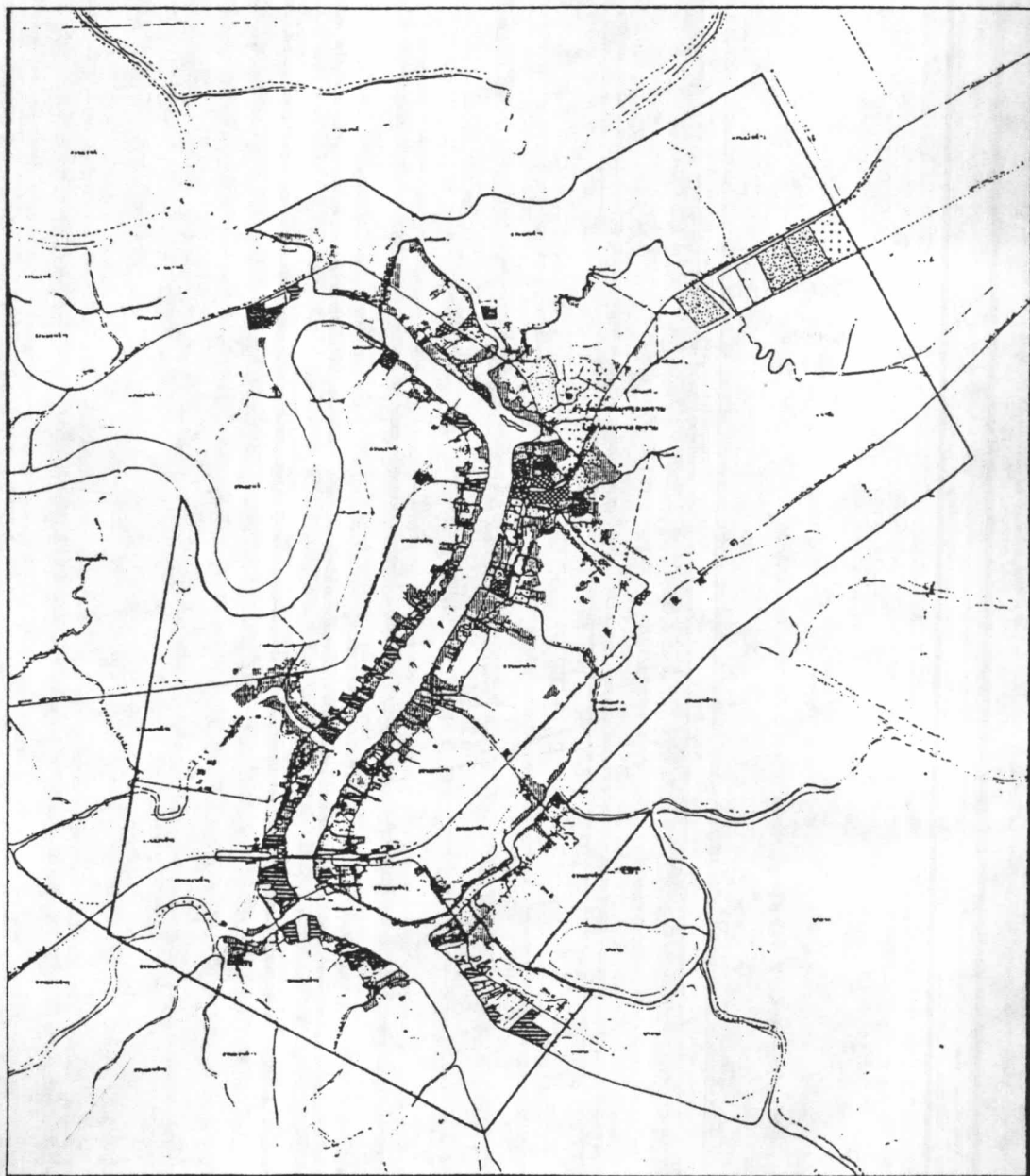
การایشที่ดินในเทศบาลเมืองสมุทรสงครามปี 2533 เป็นการایشที่ดินเพื่อ
 การค้าและอุตสาหกรรมประมาณ 400 ไร่หรือ 0.64 ตารางกิโลเมตร ที่พักอาศัย 1,300 ไร่
 หรือ 2.08 ตารางกิโลเมตร สถานที่ราชการและสถาบันการศึกษา 700 ไร่ หรือ 1.12
 ตารางกิโลเมตร ว่าง (ที่ว่าง แม่น้ำสาครคลอง ถนน สาธารณูปโภค) 2,600 ไร่ หรือ
 4.14 ตารางกิโลเมตร ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับการایشที่ดินเมื่อปี 2525 เห็นได้ว่าการایشที่ดิน
 เพื่อพาณิชยกรรม, อุตสาหกรรมและที่พักอาศัยเพิ่มขึ้นเท่าตัว และการایشที่ดินเพื่อสถานที่ราชการ,
 สถาบันการศึกษาและศาสนาเพิ่มขึ้นกว่าเท่าตัว โดยพื้นที่ว่างลดลงจากเดิม 3,020.5 ไร่ เหลือ
 เพียง 1,265.5 ไร่ ซึ่งลดลงประมาณร้อยละ 60 (ดูตารางที่ 2 และแผนที่ 5)

แนวโน้มการขยายตัวของเมืองในอนาคต คาดว่ามีการพัฒนาขยายตัวเป็น
 แถบกว้างเลียบตามแม่น้ำแม่กลองทั้งสองฝั่ง โดยบริเวณทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำยังคงเป็นศูนย์
 กลางของเมือง เช่นเดิมและมีแนวโน้มการพัฒนามากกว่าแห่งอื่น เว้นแต่บริเวณทางทิศตะวันออก
 เฉียงเหนือด้านใต้ทางรถไฟซึ่งเป็นที่ดินเกลือ อีกบริเวณหนึ่งซึ่งมีแนวโน้มการขยายตัวได้แก่
 บริเวณปากแม่น้ำแม่กลอง และแถบชุมชนบางจะเกร็ง ทั้งนี้เพราะได้รับการพัฒนาเป็นแหล่ง
 อุตสาหกรรมของเมือง เป็นแหล่งเศรษฐกิจและสถานที่จ้างแรงงานสำคัญแหล่งใหม่ของเมือง แต่
 การพัฒนาจะไม่รวดเร็วนักเนื่องจากปัจจัยทางสังคมยังไม่เอื้ออำนวย

ตารางที่ 2 แสดงการเช่าที่ดินเทศบาลเมืองสมุทรสงคราม ปี 2525 และปี 2533

ประเภทการเช่าที่ดิน	ปี 2525 (1)		ปี 2533 (2)	
	ไร่	ร้อยละ	ไร่	ร้อยละ
พาณิชย์กรรม	78	1.56 %	400	8.0 %
อุตสาหกรรมและคลังสินค้า	120	2.40 %		
ที่พักอาศัย	623.5	12.47 %	1,300	26.0 %
สถานที่ราชการ	142.5	2.85 %	700	14.0 %
สถาบันการศึกษา	83	1.66 %		
สถาบันศาสนา	81.5	1.63 %		
พื้นที่เกษตรกรรมและที่ว่าง	3,020.5	60.41 %	2,600	52.0 %
แม่น้ำลำคลอง	612	12.24 %		
ถนน ขยาย สาธารณูปโภค	233	4.66 %		
รวมพื้นที่เทศบาล	5,000 ไร่ (8 ตร.กม.)		5,000 ไร่ (8 ตร.กม.)	

หมายเหตุ : (1) การเช่าที่ดินปี 2525 ผังเมืองรวมเมืองสมุทรสงคราม สำนักผังเมือง
กระทรวงมหาดไทย
(2) การเช่าที่ดินปี 2533 สำนักงานจังหวัดสมุทรสงคราม

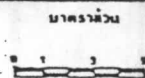
แผนที่ 5 การใช้ที่ดินเมืองสุทธรสงคราม ปี ๒๕๒๗

สัญลักษณ์

ที่ดินอยู่อาศัยของชนชั้นสูง	ที่ดินปลูกผลไม้ซึ่งจำหน่ายและรับประทาน
ที่ดินประเภทพาณิชย์และราชการชั้นบน	ที่ดินประเภททางการศึกษา
ที่ดินบ้านเช่าของชนชั้นล่าง	ที่ดินประเภทถนนสายหลัก
ที่ดินประเภทที่ว่างเปล่า	ที่ดินปลูกผักผลไม้ขาย ก่อสร้างรูปปั้นเจดีย์

การศึกษารูปแบบชุมชนและการใช้ที่ดิน ที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่กลองตอนล่าง

บทบาทและหน้าที่สำคัญปัจจุบันของเมืองนี้ คือเป็นศูนย์กลางการค้าและการบริการ การบริหารการปกครอง และศูนย์ประมง จังหวัดสมุทรสงคราม รัศมีการให้บริการครอบคลุมพื้นที่เขตผังเมืองรวม 23.75 ตารางกิโลเมตรหรือ 14,843.75 ไร่ คือเขตเทศบาลเมืองสมุทรสงครามหรือตำบลแม่กลองทั้งหมด บางส่วนของตำบลบ้านปรก ตำบลลาคาใหญ่ ตำบลท้ายหาด ตำบลบางแก้ว ตำบลแหลมใหญ่ และตำบลบางจะเกร็ง ปัจจุบันผังเมืองรวมเมืองสมุทรสงครามได้ออกเป็นกฎกระทรวงบังคับใช้ตั้งแต่ปี 2529 แล้ว โดยแบ่งเขตการราชที่ดินขนาดตามตารางที่ 3 และแผนที่ 6

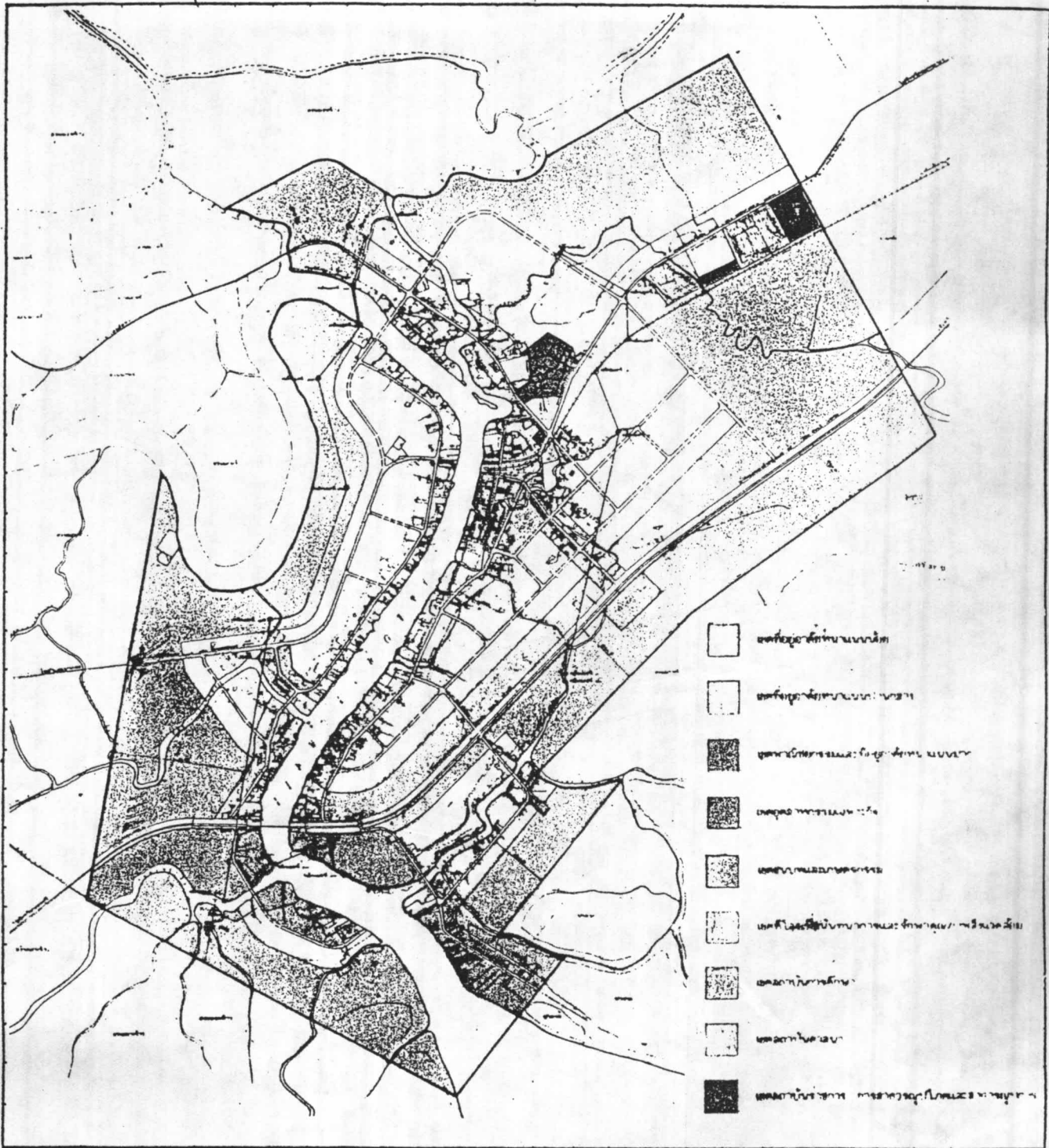
3.2 เทศบาลตำบลอัมพวา มีพื้นที่ 2 ตารางกิโลเมตรคือตำบลอัมพวาทั้งหมด มีประชากรรวมทั้งสิ้น 7,572 คน เป็นชาย 3,742 คน หญิง 3,830 คนเฉลี่ยความหนาแน่น 3,029 คนต่อตารางกิโลเมตร ลักษณะของชุมชนจับกลุ่มอยู่บริเวณสองฝั่งแม่น้ำแม่กลอง ซึ่งไหลผ่านชุมชนจากทิศเหนือไปทางทิศตะวันออก โดยมีลำคลองเล็ก ๆ เชื่อมโยงอยู่ทั่วไปและเป็นเส้นทางคมนาคมในการสัญจรไปมาและลำเสี่ยงผลผลิตทางการเกษตรจากผู้ผลิตมายังผู้บริโภคบริเวณที่ชุมชนหนาแน่นมาก คือบริเวณโดยรอบที่ตั้งที่ว่าการอำเภออัมพวา ทั้งสองฝั่งคลองอัมพวา หรือคลองเทศบาล และบริเวณถนนประชาเศรษฐกิจซึ่งแยกจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 325 (สมุทรสงคราม-ดำเนินสะดวก) ส่วนชุมชนที่อยู่ห่างออกไปโดยรอบส่วนใหญ่จับกลุ่มกระจายออกไปตามสองฝั่งของลำคลองต่างๆ ไร่เรือเป็นพาหนะสำคัญในการติดต่อคมนาคมภายในชุมชนเมืองนี้ มีอาคารพาณิชย์ 144 แห่ง กิจการส่วนใหญ่เป็นการค้าปลีกและค้าบริการ โดยเป็นร้านค้าประเภทที่จำเป็นต่อชีวิตประจำวัน ร้านอาหาร, ของชำและเบ็ดเตล็ด (77 ร้าน) ไม่มีสถานบริการบันเทิง เนื่องจากอยู่ใกล้หัวเมืองสมุทรสงครามเพียง 7 กิโลเมตรทำให้ถูกดึงดูดความเจริญทางเศรษฐกิจ จากการสำรวจของสำนักผังเมืองเกี่ยวกับการค้าปลีกกิจการพาณิชย์ ปรากฏว่าชุมชนนี้มีการขยายตัวของร้านค้า ส่วนใหญ่เป็นร้านค้าดั้งเดิมดำเนินการมากกว่า 10 ปีแล้ว ส่วนอุตสาหกรรมมีขนาดเล็กและไม่สอดคล้องกับฐานเศรษฐกิจเกษตรกรรม ในขณะที่เขตบางคนที่มีการโรงงานอุตสาหกรรมเนื่องจากการเกษตรรองรับ เพราะมีความได้เปรียบด้านการคมนาคมมีถนนทางหลวงแผ่นดินตัดผ่านพื้นที่และมีการเข้าถึงทางถนนทุกตำบล นอกจากเมืองอัมพวาจะถูกดึงดูดทางเศรษฐกิจแล้วยังถูกดึงดูดทางด้านสาธารณสุข เช่น โรงพยาบาลอำเภอซึ่งตั้งอยู่ฝั่งแม่แม่น้ำแม่กลองนอกเขตเทศบาลตำบลอัมพวา ต้องอาศัยการคมนาคมทางน้ำทำให้ประชาชนเลือกไปใช้โรงพยาบาลจังหวัดในเขตเทศบาลเมืองสมุทรสงคราม เพราะการคมนาคมสะดวกกว่า

เมื่อชุมชนเมืองอัมพวาถูกเมืองแม่กลองดึงดูดความเจริญด้านพาณิชย์กรรมไปเกือบทั้งหมดลักษณะการราชที่ดินส่วนใหญ่จึงเป็นเกษตรกรรม และเป็นแบบสังคมเกษตรกรรม ชุมชนนี้คือมีการราชที่ดินด้านหลังที่อยู่อาศัยซึ่งมักตั้งอยู่ริมแม่น้ำลำคลองทำสวนไม้ยืนต้นโดยเฉพาะ

ตารางที่ 3 การใช้ประโยชน์ที่ดิน พ.ศ. 2545 ในเขตผังเมืองรวมเมืองสมุทรสงคราม

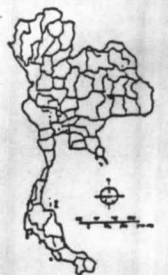
สัญลักษณ์	ประเภทการใช้ที่ดิน	เนื้อที่/ไร่	ร้อยละ
เขตสีเหลือง	ที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย	2,709.8	18.25
เขตสีส้ม	ที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง	1,737.0	11.70
เขตสีแดง	พาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัย หนาแน่นมาก	407.0	2.74
เขตสีม่วงอ่อน	อุตสาหกรรมเฉพาะกิจ	837.6	5.64
เขตสีเขียว	ชนบทและเกษตรกรรม	6,989.6	47.10
เขตสีเขียวอ่อน	ที่ว่างเพื่อสันตนาการและ รักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม	112.4	0.75
เขตสีเขียวมะกอก	สถาบันการศึกษา	235.2	1.58
เขตสีเทาอ่อน	สถาบันศาสนา	124.8	0.84
เขตสีน้ำเงิน	สถาบันราชการ สาธารณูปโภค และสาธารณูปการ	241.2	1.62
	ถนน	483.2	3.25
	แม่น้ำลำคลอง	965.2	6.53
	รวม	14,843.0	100.00
		(23.75 ตร.กม.)	

ที่มา : ผังเมืองรวมเมืองสมุทรสงคราม สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย

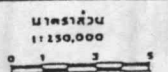

แผนที่ 6 แสดงการใช้ที่ดินอนาคตเมืองสมุทรสงคราม

สัญลักษณ์

การศึกษารูปแบบชุมชนและการใช้ที่ดิน ที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่กลองตอนล่าง

ส่วนมะพร้าว สำหรับการใช้ที่ดินเพื่อพาณิชยกรรมกระจุกตัวอยู่บริเวณริมคลองอัมพวา และตามแนวถนนรอบๆ คลอง ถึงแม้ว่าปัจจุบันการคมนาคมทางถนนมีการพัฒนามากขึ้นแต่การใช้ที่ดินก็ยังเป็นลักษณะเดิม ถนนเป็นเพียงความสะดวกของการคมนาคมเพื่อการสัญจรและการขนส่งผลผลิตที่เพิ่มขึ้นตามยุคสมัยเท่านั้น จากการสำรวจการใช้ที่ดินในเขตผังเมืองรวมปี 2531 ปรากฏว่ามีพื้นที่เกษตรกรรม, ที่ว่าง, แม่น้ำสาขาลองถึงร้อยละ 83.68 ในขณะที่มีที่พำนักอาศัยร้อยละ 10.06 และย่านพาณิชยกรรมร้อยละ 0.68 เท่านั้น (ตารางที่ 4 และแผนที่ 7)

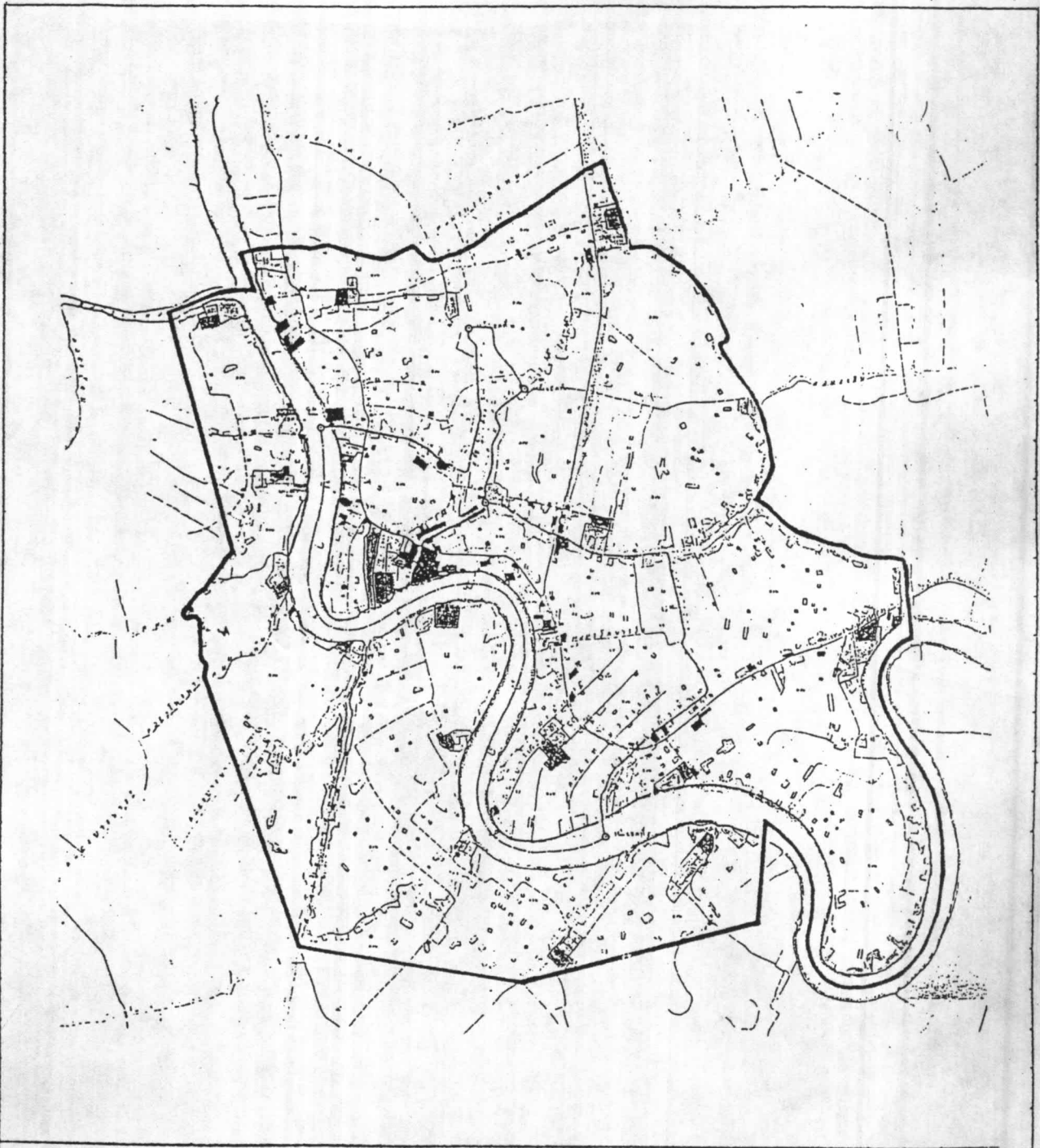
บทบาทของเมืองอัมพวาที่เด่นชัดคือเป็นชุมชนเกษตรกรรม และมีแนวโน้มที่กำหนดไว้ในผังเมืองรวมให้เป็นศูนย์กลางธุรกิจการค้าและบริการ การบริหารราชการ และการปกครอง และเป็นศูนย์บริการทางเกษตรในระดับอำเภอและพื้นที่ต่อเนื่อง รัศมีการให้บริการครอบคลุมพื้นที่เขตผังเมืองรวมอัมพวา 17 ตารางกิโลเมตร ซึ่งเป็นพื้นที่ในเขตเทศบาลตำบลอัมพวาทั้งหมด พื้นที่บางส่วนตำบลแควอ้อม, บางช้าง, ส่วนหลวง อำเภออัมพวา และพื้นที่บางส่วนตำบลบ้านปรก, บางขันแตก, ห้วยทาด อำเภอเมืองฯ เมื่อดูจากแผนที่ 4.7 เขตผังเมืองรวมอัมพวาชนกับเขตผังเมืองสมุทรสงคราม แนวโน้มการขยายตัวของชุมชนอัมพวาเป็นการขยายตัวตามถนนโดยเฉพาะตามแนวทางหลวงแผ่นดิน 325 และถนนประชาเสรษฐร์ แต่ลักษณะชุมชนก็ยังคงเป็นศูนย์กลางเขียว โดยมีย่านพาณิชยกรรมอยู่ริมคลองอัมพวาและถนนรอบๆ ที่ว่าการอำเภอ และมีความเป็นไปได้ที่จะขยายตัวทางฝั่งตะวันตกแม่น้ำแม่กลองตามแนวอ้อมกันน้ำเดิม หากว่ามีถนนเชื่อมสองฝั่งแม่น้ำ ลักษณะการใช้ที่ดินในอนาคตปี 2551 ตามผังเมืองรวม ดูตารางที่ 5 และแผนที่ 8

3.3 สุขาภิบาลระดังงา มีพื้นที่ 3 ตารางกิโลเมตร อยู่ในพื้นที่ 1, 6, 7, 8 และ 9 ของตำบลระดังงา อำเภอบางคนที ปี 2533 มีประชากรรวมทั้งสิ้น 2,707 คน เฉลี่ยความหนาแน่น 902 คนต่อตารางกิโลเมตร ประชาชนตั้งบ้านเรือนหนาแน่นบริเวณริมแม่น้ำสาขาลอง และบริเวณใกล้สถานที่ราชการ วัด โรงเรียนและตลาดสด สภาพพื้นที่โดยทั่วไปเป็นส่วน ภายใต้มิถุนนลาดยางสายแม่กลอง-บางนกแขวก จากตัวจังหวัดสมุทร-สงครามผ่านพื้นที่ และมีถนนลาดยางจากตลาดสดบางน้อย-ปากทางบางกระบือ ผ่านไปยังหัวคธาบุรี นอกจากนี้ยังมีถนนลูกรังเข้าสู่ชุมชนต่างๆ การคมนาคมทางบกถือว่าสะดวก เพราะมีรถประจำทางให้บริการตามถนนสายหลัก ส่วนการคมนาคมทางน้ำใช้เพื่อขนส่งพืชผลทางเกษตร การบริการด้านสาธารณสุขและสาธารณูปการในพื้นที่ มีแพทย์และน้ำประปาทั่วถึง มีที่ทำการไปรษณีย์ โทรศัพท์ สาธารณะ มีสวนพักผ่อนหย่อนใจหน้าฟาร์มการอำเภอบางคนที วัดพุทธศาสนา โรงเรียนประถม โรงเรียนบาลเอกชนนภาลัย ธนาคารออมสิน, ธนาคารพาณิชย์ สถานีตำรวจ อนามัย ตลาดสด สุขาภิบาลและตลาดสดริมคลองบางน้อยซึ่งชาวสวนจะนำผลผลิตใส่เรือมาขายเป็นลักษณะตลาดน้ำ

ตารางที่ 4 แสดงการใช้จ่ายที่ดินปี พ.ศ. 2531 ในเขตผังเมืองรวมเมืองอัมพวา

ประเภทการใช้จ่ายที่ดิน	เนื้อที่		
	ไร่	ตารางกิโลเมตร	ร้อยละ
ย่านพักอาศัย	1,115.6	1.785	10.06
ย่านการค้า	75.6	0.120	0.68
สถานที่ราชการ	13.1	0.021	0.12
ย่านอุตสาหกรรม	26.2	0.042	0.24
รถคันสินค้า	23.7	0.038	0.21
ศาสนสถาน	309.4	0.495	2.79
สาธารณูปโภค	-	-	-
ที่พักผ่อนและสนามกีฬา	20.0	0.072	0.18
ที่เลี้ยงสัตว์	6.9	0.011	0.06
ถนน ซอย	103.9	0.166	0.94
สถานศึกษา	115.0	0.184	1.04
แม่น้ำ ลำคลอง	1,327.2	2.123	11.47
เกษตรกรรม ที่ว่าง	7,952.8	12.725	71.71
รวมเนื้อที่ทั้งหมด	11,089.4	17.743	100.00

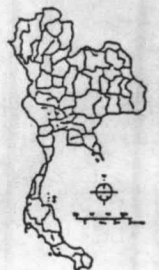
ที่มา : กองสำรวจสำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย

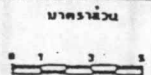
แผนที่ 7 การใช้ที่ดินเมืองอัมพวา ปี ๒๔๓๐

สัญลักษณ์

บริเวณที่อยู่อภัยทั่วไป	บริเวณสาธารณูปโภค	ทางหลวง ถนน
บริเวณสาธารณูปโภค	บริเวณที่ดินราชการ การสาธารณูปโภค และสาธารณูปการ	ถนนรถไฟ
บริเวณสาธารณูปโภค	บริเวณหอกล่มไม้	รางรถไฟ
บริเวณสวนผลไม้	บริเวณสวน	แม่น้ำ คลอง ระบาย
บริเวณสถาบันศาสนา	เขตเมืองรวม	
บริเวณสถาบันการศึกษา	เขตเทศบาล	

การศึกษารูปแบบชุมชนและการใช้ที่ดิน ที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่กลองตอนล่าง

ตารางที่ 5 แสดงการใช้จ่ายเงินอนาคค (ปี 2551) ผังเมืองรวมเมืองอัมพวา
จังหวัดสมุทรสงคราม

สัญลักษณ์	ประเภทการใช้จ่ายเงิน	เนื้อที่/ไร่	ร้อยละ
เขตสีเหลือง	ที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย	2,660	23.99
เขตสีส้ม	ที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง	463	4.18
เขตสีแดง	พาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัย หนาแน่นมาก	242	2.16
เขตสีม่วงอ่อน	อุตสาหกรรมเฉพาะกิจ	87	.78
เขตสีเขียว	ชนบทและเกษตรกรรม	4,954	44.67
เขตสีเขียวอ่อน	ที่ว่างเพื่อสันตนาการและ รักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม	20	.18
เขตสีเขียวมะกอก	สถาบันการศึกษา	115	1.04
เขตสีเทาอ่อน	สถาบันศาสนา	280	2.52
เขตสีน้ำเงิน	สถาบันราชการ สาธารณูปโภค และสาธารณูปการ	13.1	0.12
	ถนน แม่น้ำลำคลอง	2,255.3	20.35
	รวม	11,089.4	100.00

ที่มา : ผังเมืองรวมเมืองอัมพวา สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย

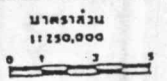
แผนที่ 8 แสดงการใช้ที่ดินอนาคต ผังเมืองรวมกรุงเทพฯ ปี ๒๔๘๑

สัญลักษณ์

ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย	□	ที่ดินประเภทสถาบันศาสนา
ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง	▨	ที่ดินประเภทสถาบันราชการ การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ
ที่ดินประเภทพาณิชย์ยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก	▩	เขตเมืองรวม
ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรม	▧	เขตเทศบาล
ที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรม	▤	แม่น้ำ คลอง ห้วย
ที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการ และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม	▥	ทางหลวง ถนน
ที่ดินประเภทสถาบันการศึกษา	▦	ถนนโครงการ
	▧	สะพานคอนกรีต

การศึกษารูปแบบชุมชนและการใช้ที่ดิน ที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่กลองตอนล่าง

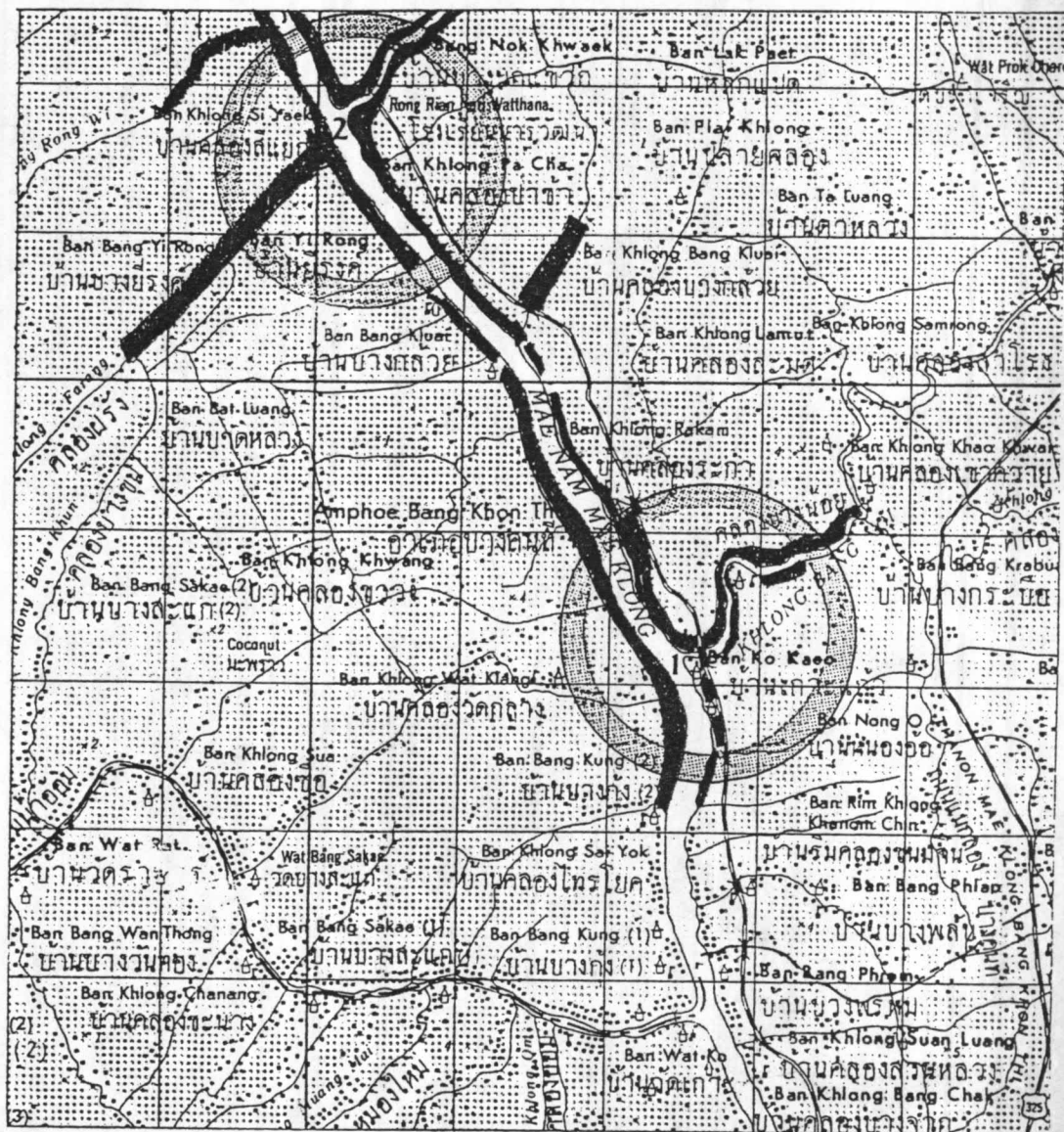

นัดเฉพาะวันขึ้นและแรม 3 ค่ำ 8 ค่ำ และ 13 ค่ำ

ชุมชนสุขาภิบาลระดังงา มีสภาพสังคม แบบสังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบท ประชาชนมีความเป็นอยู่เรียบง่ายชนชั้นหมั่นเพียรและสามัคคี ฐานะค่อนข้างดี เป็นพื้นที่ที่มีความสงบ มีความพร้อมทางด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการตามลักษณะเมืองชนบท บทบาทหน้าที่ที่สำคัญของเมืองคือ เป็นศูนย์กลางการบริหารการปกครองอำเภอบางคนที ศูนย์กลางการค้าและการบริการในท้องถิ่นสำหรับชีวิตประจำวัน (ร้านค้าของชำ 19 ร้าน, อาหาร 14 ร้าน, ขายเสื้อผ้า 4 ร้าน, เสริมสวย 10 ร้าน และร้านอุปกรณ์ไฟฟ้า 1 ร้าน)

ลักษณะการใช้ที่ดินของชุมชน มีการใช้พื้นที่ส่วนาใหญ่เพื่อการเกษตร พื้นที่เพื่อพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นอยู่รอบๆ ที่ว่าการอำเภอบางคนทีตามแนว ถนนทางหลวงจังหวัด (สมุทรสงคราม-อัมพวา-บางนกแขวก) และบริเวณตลาดคลองบางน้อย ลักษณะการใช้ที่ดินมีการเปลี่ยนแปลงน้อย แนวโน้มการขยายตัวของเมืองอยู่รอบๆ บริเวณเดิมที่มีถนนตัดผ่าน มีการพึ่งพาศูนย์กลางเมืองสมุทรสงครามค่อนข้างมาก (ดูแผนที่ 9)

3.4 สุขาภิบาลบางนกแขวก มีพื้นที่ 3.73 ตารางกิโลเมตร อยู่ในหมู่ที่ 1 ถึง 7 ตำบลบางนกแขวก และหมู่ที่ 6 ตำบลบางคนที ปี 2533 มีประชากรทั้งสิ้น 2,121 คน เฉลี่ยความหนาแน่นประมาณ 569 คนต่อตารางกิโลเมตร ประชาชนตั้งบ้านเรือนหนาแน่นบริเวณริมแม่น้ำ ทล่าว วัด โรงเรียน และที่มีการคมนาคมสะดวก ชุมชนหนาแน่นได้แก่บริเวณตลาดสดบางนกแขวกริมแม่น้ำแม่กลองหมู่ที่ 1 และ 6 ตำบลบางนกแขวก, หมู่ที่ 6 ตำบลบางคนที และบริเวณประตูน้ำบางนกแขวก-คลองค้ำเนินสะดวก ในหมู่ที่ 5 ตำบลบางนกแขวก สภาพพื้นที่ส่วนาใหญ่เป็นร่องสวน ราษฎรประกอบอาชีพทางการเกษตรประมาณร้อยละ 80 ใช้จ่ายส่วนาชำระค่าและปลูกไม้ผลยืนต้น เช่น มะม่วง ลิ้นจี่ ชมพู ส่วนที่เหลือประกอบธุรกิจส่วนตัว ค้าขาย รับจ้าง มีโรงงานอุตสาหกรรม 3 โรงงานคือ ทัายมะพร้าว กลั่นน้ำมันมะพร้าวและโรงงานแปรรูปไม้ การคมนาคมในพื้นที่มีถนนลาดยางสายแม่กลอง-อัมพวา-บางนกแขวกจากตัวจังหวัดสมุทรสงคราม ผ่านไปออกจังหวัดราชบุรี ถนนลาดยางแยกเข้าวัดเจริญสุขารามวรวิหาร และมีถนนลูกรังเข้าสู่หมู่บ้านและชุมชนต่างๆ เช่น ถนนคลองลัดหลักแบคไปอำเภอค้ำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ถนนลูกรังสายบ้านก้านมีชัย ถนนเข้าตลาดบางนกแขวก ถนนไปสถานีอนามัย และถนนสายก้านประชิน ส่วนใหญ่การเดินทางใช้รถประจำทางสายเกี่ยวกับสุขาภิบาลระดังงา มีการเดินทางนำภยานพื้นที่ และตามคลองค้ำเนินสะดวกต่อไปยังตลาดท่ารถค้ำเนินสะดวก ด้วยบริการสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ มีไฟฟ้าใช้ทั่วครัวเรือน ประปาสุขาภิบาล 1 แห่งสถานีอนามัยชั้นสอง 1 แห่ง โรงเรียนอนุบาล ,โรงเรียนประถมศึกษา ,โรงเรียนมัธยมศึกษา อย่างละ 2

<p>แผนที่ 9 แสดงชุมชนเมืองบางนกแขวกและชุมชนเมืองกระดังงา</p>	
<p>ลักษณะ</p> <p>1 สุขาภิบาลกระดังงา</p> <p>2 สุขาภิบาลบางนกแขวก</p>	
<p>การศึกษารูปแบบชุมชนและการใช้ที่ดิน ที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่กลองตอนล่าง</p>	
<p>มาตราส่วน</p>	

แห่ง มีวัดพุทธศาสนา 2 แห่งคือ วัดเจริญสุทธารามวรวิหาร ซึ่งหน้าวัดมีวังโบราณบนเสนาหัว ในวัด มีหลวงพ่อโตซึ่งจะฉลองทุกครุฑเงิน และอีกแห่งคือวัดโพธิ์งาม มีวัดโรมันคาทอลิก 1 แห่ง ซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมเก่าแก่แบบโกธิคสร้างด้วยหินอ่อนทั้งหลัง

ชุมชนเมืองบางนกแขวก เป็นชุมชนกึ่ง เมืองกึ่งชนบทเช่นเดียวกับสุขาภิบาล กระดังงา มีความพร้อมทางด้านสาธารณูปโภคสาธารณูปการและมีสภาพสังคมที่ดี บทบาทหน้าที่ที่เด่นชัดในปัจจุบันคือ เป็นศูนย์กลางการค้าและการบริการท้องถิ่นประเภทที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน (ร้านค้าเครื่องใช้ 4 ร้าน, ร้านอาหาร 10 ร้าน, เสื้อผ้า 2 ร้าน และร้านเสริมสวย 3 ร้าน) การขยายตัวของ เมือง เริ่มเปลี่ยนแปลง เกาะศิริกรมถนนโดยเฉพะทางหลวงจังหวัดแต่บริเวณศูนย์กลางชุมชนยังอยู่ที่คลองบางนกแขวก เชื่อมต่อคลองค้ำเนินสะควก การใช้ที่ดินมีการเปลี่ยนแปลงน้อยส่วนมากเป็นการใช้ที่ดินเพื่อเกษตรกรรม มีการพึ่งพาเมืองศูนย์กลางสมุทรสงครามในด้าน การบริหารการปกครอง การค้าและการบริการ และพึ่งพาเมืองราชบุรีและสุขาภิบาลค้ำเนินสะควกในด้านการค้าและการบริการ เพราะอยู่ใกล้และมีการคมนาคมทางถนนสะควกติดต่อดีง่าย (ดูแผนที่ 9)

3.5 สุขาภิบาลค้ำเนินสะควก ตั้งอยู่บริเวณคลองค้ำเนินสะควกช่วงหลังที่ 8 ติดกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 325 (บางแพ-สมุทรสงคราม) มีพื้นที่ 4.48 ตารางกิโลเมตร หรือ 2,800 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลค้ำเนินสะควกทั้งตำบลกับบางส่วนของตำบลตาหลวง สี่หมื่น ศรีสุราษฎร์และตำบลห่านัด ปี 2530 มีประชากร 10,920 คน เป็นชาย 5,050 คน หญิง 5,870 คน มีครัวเรือน 1,809 ครัวเรือน เฉลี่ยครัวเรือนละ 6 คน ความหนาแน่นเฉลี่ย 2,437 คนต่อตารางกิโลเมตร ปัจจุบันชุมชนสุขาภิบาลค้ำเนินสะควก เป็นศูนย์กลางการเกษตร บทบาทที่เด่นชัดคือเป็นย่านพาณิชย์กรรมที่สำคัญของอำเภอและมีแหล่งท่องเที่ยวระดับชาติคือตลาดน้ำค้ำเนินสะควก ซึ่งช่วยทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจเมืองดีขึ้น ย่านพาณิชย์กรรมที่สำคัญอยู่ที่ช่วง ตัดระหว่างคลองค้ำเนินสะควกกับทางหลวงแผ่นดิน 325 เป็นการค้าการบริการในชีวิตประจำวัน เป็นหลัก มีร้านค้าของชำมากที่สุด 120 ร้าน ร้านอาหาร 38 ร้าน ร้านเสื้อผ้า 19 ร้าน เสริมสวย 18 ร้าน ขายสินค้าเฉพาะอย่าง 20 ร้าน อุปกรณ์เครื่องเหล็ก เครื่องยนต์ 12 ร้าน อุปกรณ์ไฟฟ้า 8 ร้าน โรงมหรสพ 2 แห่ง โรงแรม 1 แห่ง ตลาดเอกชน 1 แห่งและตลาดนัดทางการเกษตร 1 แห่ง นอกจากนี้มีแหล่งพาณิชย์กรรมที่สำคัญและเป็นสถานที่ท่องเที่ยวด้วยอยู่ที่ตลาดน้ำคลองต้นเข็ม มีธนาคารพาณิชย์ 8 แห่ง ธนาคารออมสิน 1 แห่ง และตลอดคลองมีการค้าส่งทางการเกษตร กระจายอยู่เป็นระยะ สำหรับอุตสาหกรรมเป็นโรงงานขนาดเล็กต่อเนื่องการเกษตรเช่น ทำน้ำแข็ง 2 แห่ง โรงน้ำปลา 2 แห่ง ทำซีอิ๊ว 2 แห่ง และทำเส้นก๋วยเตี๋ยว 1 แห่ง ลักษณะการตั้งถิ่นฐานเดิมยึดติดกับลำคลองต่างๆ โดยเฉพาะคลองค้ำเนินสะควก ครอบคลุม

ค่าน้ำของอาคารอยู่ริมคลองและใช้พื้นที่ด้านหลังหาสวนไม้ยืนต้น และพืชไร่ ปัจจุบันเมื่อมีการพัฒนาถนนมากขึ้นชุมชนใหม่จึง เกาะติดถนนในขณะที่ เกวียนย่านพาณิชย์กรรมริมน้ำเบาบางลงกลายเป็นเพียงที่อยู่อาศัย

การใช้จ่ายในปี 2530ของสมาชิกสภาเทศบาลเงินสะควกส่วนใหญ่มุ่ง เป็นพื้นที่ชนบท และเกษตรกรรมประมาณร้อยละ 81.43 ซึ่งเป็นสวนไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชสวนครัวมีการปรับพื้นที่เป็นคันคูร่องสวน การใช้จ่ายเพื่อที่อยู่อาศัยมีร้อยละ 6.07 กระจุกตัวอยู่บริเวณสองฝั่งคลองค้ำเงินสะควก คลองคันเข็มและคลองลัดราชบุรี และสองปากถนนสมาชิกสภา ส่วนการใช้จ่ายเพื่อพาณิชย์กรรม และที่อยู่อาศัยหนาแน่นมีร้อยละ 2.79 อยู่บริเวณทางหลวงแผ่นดิน 325 เป็นย่านพาณิชย์กรรมที่มีความสำคัญสูงมีผู้มาใช้บริการมากและอีกบริเวณกระจุกตัวอยู่ริมคลองคันเข็ม พื้นที่อุตสาหกรรมมีเพียงร้อยละ 0.43 (ดูตารางที่ 6 และแผนที่ 10)

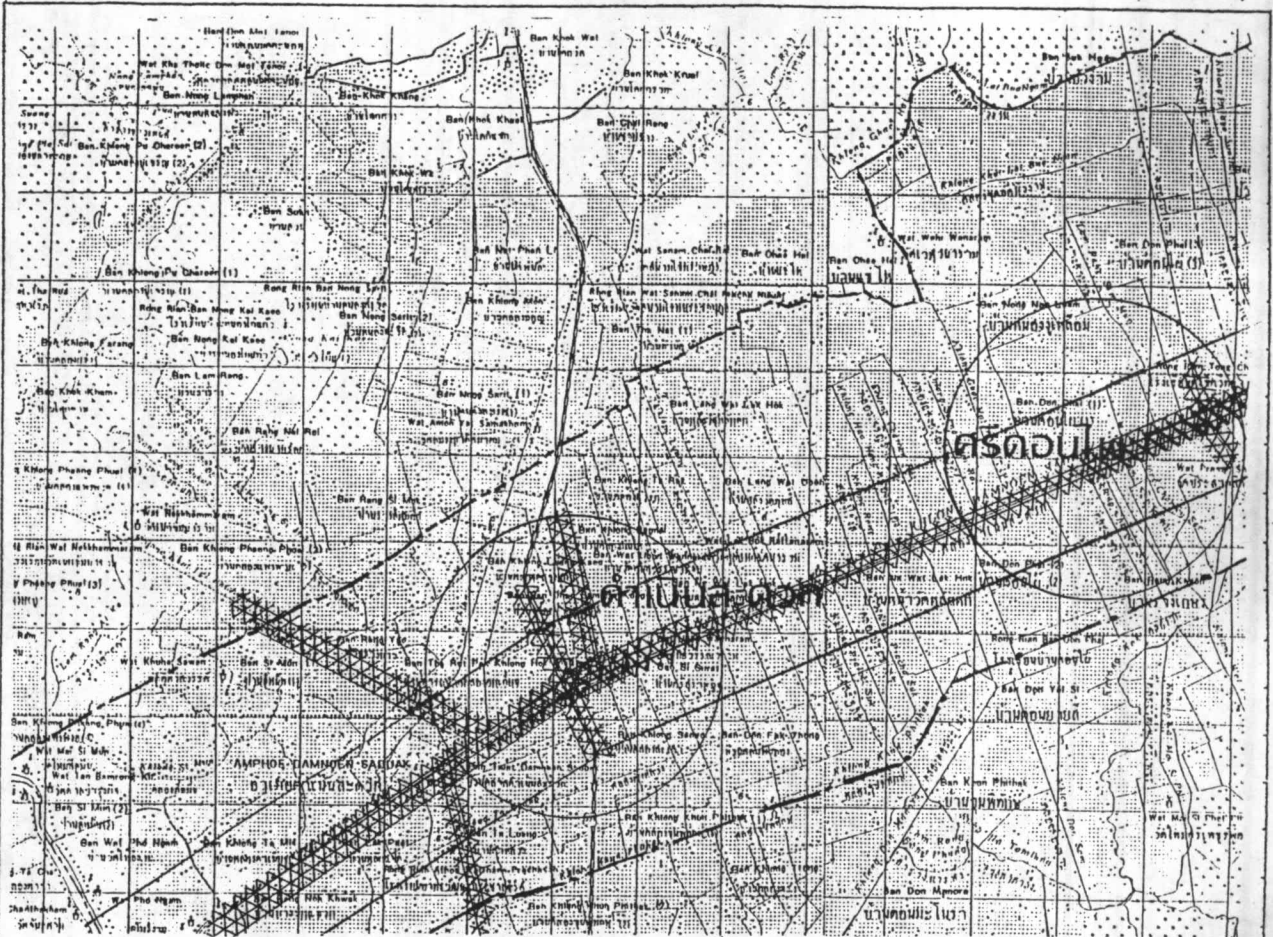
ปัจจุบันชุมชนสมาชิกสภาเทศบาลเงินสะควก มีแนวโน้มการขยายตัวของชุมชนไปทางด้านตะวันออกซึ่งมีศูนย์กลางพาณิชย์กรรมที่สำคัญ 2 แห่ง และมีแผนการคมนาคมทางบกผ่าน อีกทั้ง เป็นบริเวณที่เข้าถึงได้ง่ายจากชุมชนรอบนอก มีศูนย์กลางหลักอยู่ที่เดิมทั้งสองแห่งและมีที่ท่าอาศัยเกาะกลุ่มระหว่างศูนย์กลางนี้ การขยายตัวเพิ่มขึ้นในแนวแกนถนนทางหลวงแผ่นดิน 325 และตลอดคลองค้ำเงินสะควก

ในอนาคตชุมชนนี้จะมีบทบาทหน้าที่เป็นศูนย์กลางการบริหารราชการ, การค้าและการบริการ, และการบริการทางการเกษตรในระดับอำเภอ และเป็นศูนย์กลางท่องเที่ยวระดับภาค รูปแบบชุมชนจะมีลักษณะเป็นสองศูนย์กลาง ซึ่งเป็นรูปแบบเดิมของชุมชนมีศูนย์กลางชุมชนทางด้านตะวันออกบริเวณทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 325 ให้บริการชุมชนในลักษณะของศูนย์การค้า, การขนส่ง, การเงินการธนาคาร ซึ่งให้บริการทั้งชุมชนในเขตอำเภอและพื้นที่ใกล้เคียง ส่วนศูนย์กลางชุมชนบริเวณตอนกลาง (ตลาดน้ำค้ำเงินสะควกคลองคันเข็ม) ให้บริการด้านการค้าและการท่องเที่ยว การใช้จ่ายรายชดปีในอนาคต (ดูตารางที่ 7 และแผนที่ 11) จะมีการใช้จ่ายที่ดินเพื่อพาณิชย์กรรม และที่ท่าอาศัยหนาแน่นร้อยละ 4.71 อยู่ที่บริเวณศูนย์กลางทั้งสอง การใช้จ่ายเพื่อที่อยู่อาศัยร้อยละ 23.82 โดยขยายตัวเพิ่มขึ้นในบริเวณด้านใต้ของคลองค้ำเงินสะควกช่วงระหว่างตลาดน้ำคลองคันเข็มและทางหลวงแผ่นดิน 325 ซึ่งเดิมเป็นที่สวนและถูกพัฒนามาเป็นที่อยู่อาศัยและบริเวณโดยรอบศูนย์พาณิชย์กรรมทั้งสองแห่งนอกจากนี้ที่อยู่อาศัยบริเวณริมคลองค้ำเงินสะควกก็มีแนวโน้มหนาแน่นขึ้นสำหรับการใช้จ่ายที่ดินเพื่ออุตสาหกรรมเป็นอุตสาหกรรมต่อเนื่องการเกษตรมีร้อยละ 2.14 บริเวณที่มีความเหมาะสมอยู่ริมทางหลวงแผ่นดิน 325 ส่วนการขยายตัวของรายชดปีที่ดินเพื่อสาธารณูปโภคสาธารณูปการจะกระจายทั่วไป และยังมีพื้นที่เพื่อ

ตารางที่ 6 แสดงการรายใช้ที่ดินปัจจุบัน (ปี 2531) เขตสุขาภิบาลคำเนินสะควก
จังหวัดราชบุรี

ประเภทการรายใช้ที่ดิน	เนื้อที่		
	ไร่	ตารางกิโลเมตร	ร้อยละ
ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัย	170.0	0.272	6.07
ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่น	78.0	0.125	2.79
ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมและคลังสินค้า	12.0	0.019	0.43
ที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรม	2,280.0	3.648	81.43
ที่ดินประเภทที่ว่างเพื่อสันถนาการและ รักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมชาติ	1.0	0.001	0.04
ที่ดินประเภทสถาบันการศึกษา	19.0	0.03	0.68
ที่ดินประเภทศาสนสถาน	28.0	0.045	1.00
ที่ดินประเภทสถาบันราชการและ การสาธารณูปโภคสาธารณูปการ	24.0	0.038	0.86
แม่น้ำ ลำคลอง ถนน	188.0	0.30	6.70
รวมเนื้อที่ทั้งหมด	2,800.0	4.48	100.00

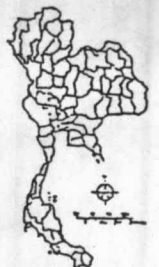
ที่มา : ผังพัฒนาชุมชน สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย

แผนที่ 10 แสดงชุมชนเมืองตำแหน่งสะดวกและชุมชนศรีคอนไม้

สัญลักษณ์

- XXXXXX ชุมชนหนาแน่น
- แนวเขตสหภาพ
- - - - - แนวเขตตัวเมือง

การศึกษารูปแบบชุมชนและการใช้ที่ดิน ที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่กลองตอนล่าง

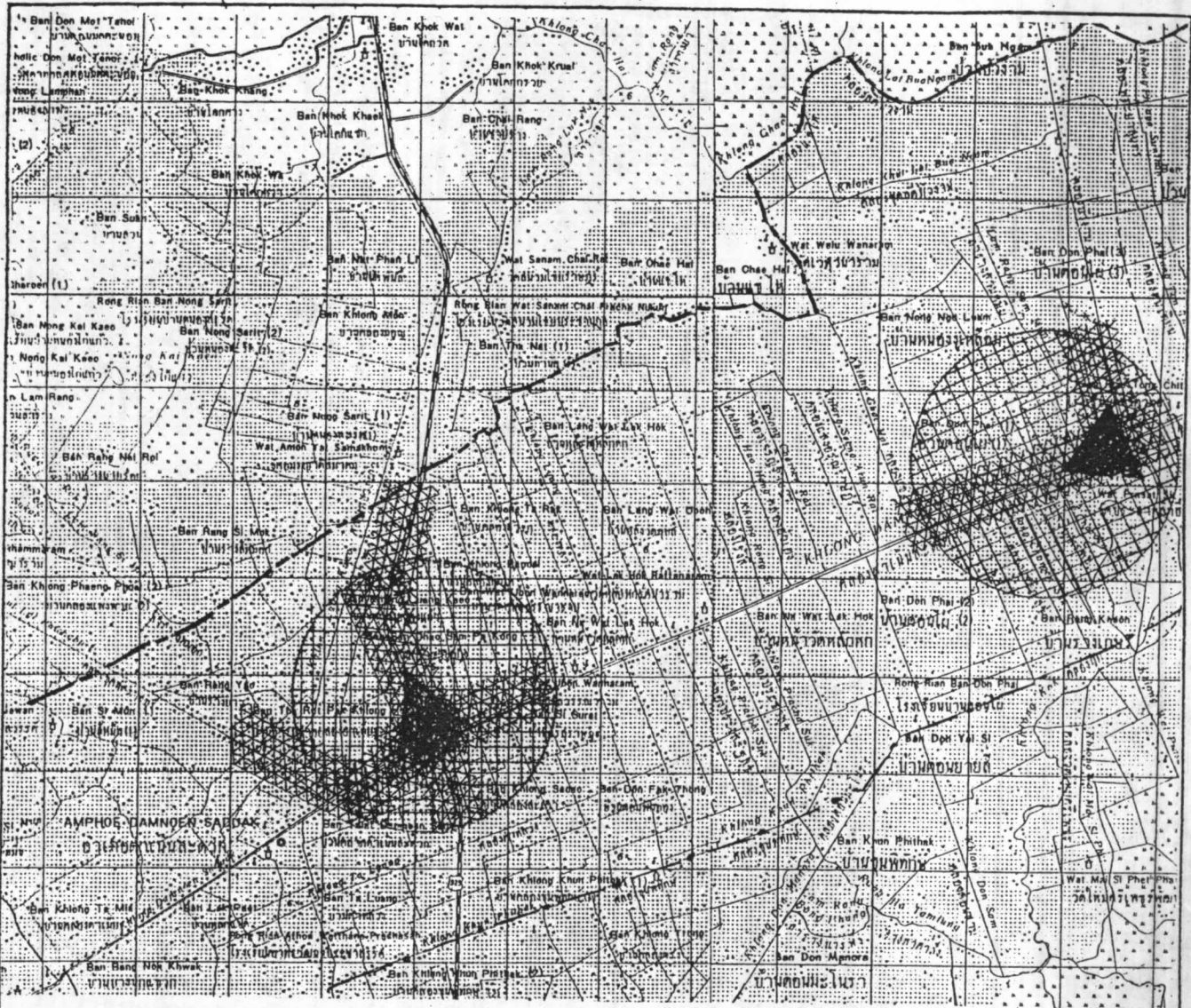
มาตราส่วน

ตารางที่ 7 แสดงการใช้จ่ายเงินอนาคต (ปี 2550) เขตสุขภาพลาคำเป็นสะดวก
จังหวัดราชบุรี

ประเภทการใช้จ่ายเงิน	เนื้อที่		
	ไร่	ตารางกิโลเมตร	ร้อยละ
ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัย	677.0	1.083	23.82
ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่น	132.0	0.211	4.71
ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมและคลังสินค้า	60.0	0.096	2.14
ที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรม	1,608.0	2.573	57.43
ที่ดินประเภทที่รังง เพื่อสันถนาการและ รักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ			
ที่ดินประเภทสถานบันการศึกษา	19.0	0.030	0.68
ที่ดินประเภทศาสนสถาน	28.0	0.045	1.00
ที่ดินประเภทสถานบันราชการและ การสาธารณูปโภคสาธารณูปการ	24.0	0.038	0.86
แม่น้ำ ลากลอง ถนน	262.0	0.419	9.36
รวม เนื้อที่ทั้งหมด	2,800.0	4.48	100.00

ที่มา : ฝ่ายพัฒนาชุมชน สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย

แผนที่ 11 แสดงแนวโน้มการขยายตัวของชุมชนเมืองจำเนียงสะควกและศรีคอนไ่

ลักษณะลักษณะ

การศึกษารูปแบบชุมชนและการใช้ที่ดิน ที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่กลองตอนล่าง

มาตราส่วน
1:150,000

การเกษตรเหลืออยู่อีกร้อยละ 57.43

3.6 สุขาภิบาลศรีคอนไฟ ตั้งอยู่บริเวณคลองคำเนินสะควกทางด้านตะวันออกของทางหลวงแผ่นดิน 325. มีพื้นที่ 8.40 ตารางกิโลเมตรหรือ 5,250 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลศรีสุราษฎร์ ตำบลประสาธสิทธิ์ และตำบลคอนไฟ ปี พ.ศ.2530 มีประชากร 11,505 คน เป็นชาย 5,135 คน หญิง 6,371 คน ทั้งหมด 1,965 ครัวเรือนเฉลี่ยครัวเรือนละ 6 คน ความหนาแน่นเฉลี่ย 1,370 คนต่อตารางกิโลเมตร ชุมชนมีลักษณะเป็นศูนย์บริการชุมชนชนบทโดยรอบด้านสินค้าอุปโภคบริโภค วัตถุประสงค์ทางการเกษตร และเป็นตลาดรับซื้อผลผลิตทางการเกษตรของท้องถิ่น นอกจากนี้ชุมชนศรีคอนไฟเป็นชุมชนการสัญจรทางน้ำที่สำคัญ เป็นจุดเปลี่ยนเรือโดยสารไปยังชุมชนต่างๆ ในอำเภอบ้านแก้ว จังหวัดสมุทรสาคร และต่อไปยังกรุงเทพมหานคร และมีตลาดน้ำโพหักเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้วย ศูนย์กลางการค้าการบริการอยู่ที่บริเวณสุดเขตด้านตะวันออกของเขตสุขาภิบาลติดกับอำเภอบ้านแก้ว มีร้านค้า 39 ร้าน ร้านอาหาร 8 ร้าน ขายเสื้อผ้า 9 ร้าน เสริมสวย 11 ร้าน ขายสินค้าเฉพาะอย่างอื่น 80 ร้าน อุปกรณ์เครื่องเหล็ก เครื่องยนต์ 5 ร้าน อุปกรณ์ไฟฟ้า 4 ร้าน ตลาดสดเอกชน 1 แห่ง ธนาคารพาณิชย์ 2 แห่ง และมีการค้าส่งสินค้าเกษตรกระจายอยู่ตามริมคลองคำเนินสะควก ส่วนอุตสาหกรรมเป็นลักษณะต่อเนื่องการเกษตรเช่น ทำผักกาดคอง มีโรงงานแปรรูปมัน้ ซ่อมเครื่องยนต์เรือ และเครื่องสูบน้ำ

การอาชีพที่คิดมีปัจจุบัน (ปี 2530) มีการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรมากที่สุด ร้อยละ 82.56 ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ปลูกไม้ผลไม่มีดิน เป็นส่วนที่มีการปรับปรุงพื้นที่ทำคันคูยกร่องสวนเพิ่มพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์มาก พื้นที่ส่วนนี้กระจายอยู่ทั่วไป การอาชีพที่คิดเพื่ออยู่อาศัย ร้อยละ 5.09 โดยประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นบริเวณริมคลองคำเนินสะควกและบางส่วนกระจายอยู่ตามแนวคลองซอยซึ่งเป็นลักษณะบ้านในที่สวน การอาชีพที่คิดเพื่อพาณิชย์กรรมมีประมาณร้อยละ 1.90 โดยมีศูนย์กลางหลักอยู่ที่บริเวณหน้าท่าติดกับอำเภอบ้านแก้ว เป็นตลาดน้ำ ประกอบด้วยอาคารร้านค้า ตลาดสดเอกชน ท่าเรือและท่ารถซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนสินค้าทางการเกษตร นอกจากนี้มีร้านค้าย่อยกระจายอยู่ตลอดแนวคลองคำเนินสะควก สำหรับการอาชีพที่คิดเพื่ออุตสาหกรรมมีเพียงเล็กน้อยร้อยละ 0.74 เป็นอุตสาหกรรมต่อเนื่องการเกษตรกระจายอยู่ริมคลองคำเนิน (ดูตารางที่ 8 และแผนที่ 10)

แนวโน้มการขยายตัวในปัจจุบันของชุมชนสุขาภิบาลศรีคอนไฟ เป็นลักษณะเดิม คือตามแนวคลองคำเนินสะควก เพราะลักษณะของชุมชนมีศูนย์กลางทางสังคม เช่น วัด, โรงเรียน, โรงเรียน ที่สำคัญต่างๆ กระจายตัวตามแนวคลอง และบริเวณที่มีแนวโน้มการเป็น

ตารางที่ 8 แสดงการใช้ที่ดินปัจจุบัน (ปี 2531) เขตสุขาภิบาลศรีคอนไฟ
จังหวัดราชบุรี

ประเภทการใช้ที่ดิน	เนื้อที่		
	ไร่	ตารางกิโลเมตร	ร้อยละ
ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัย	267.0	0.427	5.09
ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่น	100.0	0.16	1.90
ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมและคลังสินค้า	39.0	0.062	0.74
ที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรม	4,334.0	6.934	89.18
ที่ดินประเภทที่ว่างเพื่อสันนาคารและ รักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมชาติ	1.0	0.002	0.01
ที่ดินประเภทสถานบันการศึกษา	60.0	0.096	1.14
ที่ดินประเภทศาสนสถาน	160.0	0.256	3.05
ที่ดินประเภทสถานบันราชการและ การสาธารณูปโภคสาธารณูปการ	22.0	0.035	0.42
แม่น้ำ ลำคลอง ถนน	268.0	0.429	5.10
รวมเนื้อที่ทั้งหมด	5,250.0	8.40	100.00

ที่มา : ผังพัฒนาชุมชน สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย

ศูนย์กลางพาณิชย์กรรมที่มีการขยายตัวมากที่สุดจะอยู่ที่ตลาดน้ำคลองโพธิ์

ขนาดคบคบาทหน้าที่สำคัญของชุมชนนี้จะเป็นศูนย์กลางการค้า และการบริการ, ศูนย์รับซื้อผลผลิตทางการเกษตร และการบริการทางสังคมในระดับพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตให้แก่พื้นที่ชนบทโดยรอบ รูปแบบชุมชนจะมีลักษณะเป็นศูนย์กลาง เตียวอยู่ทางด้านตะวันออกของชุมชนบริเวณสุคเขคอกาเกอคาเนินสะควก ซึ่งเป็นจุดให้บริการด้านการค้าและการคมนาคมภายในตัวชุมชนแบบชุมชนน้ำ และมีการขยายตัวตามรูปแบบเดิมทอดยาวตามแนวคลองคาคาเนินสะควกเพื่อให้บริการชุมชนตามจุดต่างๆ เป็นการให้บริการการเปลี่ยนการขนส่งระหว่างเรือและรถเพื่อกระจายสินค้าเกษตรไปยังพื้นที่อื่นว(ดูแผนที่ 11) การใช้บริการชนิดที่คินนอนาคต (ดูตารางที่ 9 และแผนที่ 11) มีการใช้ที่ดินเพื่อพาณิชย์กรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นร้อยละ 1.85 อยู่ในบริเวณตลาดน้ำหลักห้า (คลองโพธิ์) เป็นศูนย์กลางการคมนาคม การท่องเที่ยวและการค้าทางน้ำ และมีส่วนที่กระจายตามแนวคลอง เป็นลักษณะศูนย์รวมการรับซื้อผลผลิตทางการเกษตรที่เข้าทางน้ำเป็นเส้นทางขนส่งและกระจายออกสู่ตลาดทางบกไปยังภาคต่างๆ และบางส่วนบรรจุและส่งออกจำหน่ายยังต่างประเทศ สำหรับการบริการใช้ที่ดินเพื่อที่อยู่อาศัยมีร้อยละ 5.33 ขยายตัวเพิ่มขึ้นในบริเวณทางหลวงแผ่นดินตัดกับบริเวณคลองซึ่งต่อเนื่องกับการบริการชนิดที่คินนของชุมชนสุขาภิบาลคาคาเนินสะควกเดิม คือบริเวณโดยรอบศูนย์กลางพาณิชย์กรรมด้านตะวันออก และเพิ่มขึ้นบริเวณสองฝั่งคลองคาคาเนินสะควกซึ่งเป็นการเพิ่มความหนาแน่นขึ้นในบริเวณเดิม เป็นการเปลี่ยนแปลง เช่นเดียวกับในอดีต ซึ่งการขยายตัวของที่อยู่อาศัยลักษณะนี้เป็นผลดีต่อการอนุรักษ์วิถีชีวิตของชุมชนน้ำและพื้นที่เกษตรกรรมด้านหลังที่อยู่อาศัยด้วย ส่วนการใช้ที่ดินเพื่ออุตสาหกรรมจะอยู่ที่บริเวณโรงฆ่าสัตว์ของสุขาภิบาลริมคลองคาคาเนินสะควก เพราะเป็นบริเวณที่รบกวนชุมชนน้อยใช้พื้นที่ประมาณร้อยละ 2.56 และอนาคตในชุมชนนี้จะมีพื้นที่เพื่อการเกษตร และชนบทอีก ร้อยละ 77.41

โดยสรุป ชุมชนเมืองในที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่กลองตอนล่างมีลักษณะเป็นชุมชนศูนย์กลางระดับท้องถิ่น ที่ให้บริการชุมชนในระดับตำบล, อำเภอและจังหวัด ในด้านการบริหาร การปกครองและพาณิชย์กรรมเป็นหลัก มีการพึ่งพาศูนย์กลางระดับชาติคือกรุง เทพมหานครในด้านการเศรษฐกิจและสังคมมากทั้งนี้เพราะอยู่ในลุ่มน้ำเจ้าพระยาและบริเวณลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนล่างซึ่งสามารถเดินทางมากรุงเทพฯได้ภายในวันเดียวทำให้การพึ่งพาชุมชนเมืองระดับภาคมีน้อยมาก เห็นได้ชัดจากชุมชนสุขาภิบาลคาคาเนินสะควกและสุขาภิบาลศรีคอนไฟซึ่งสามารถสร้างการบริหารการปกครองขึ้นตรงกับศูนย์กลางระดับภาค เมืองราชบุรี ก็มีการพึ่งพาศูนย์กลางระดับชาติมากกว่าในด้านการค้าและการบริการ เพราะลักษณะที่ตั้งของชุมชนทั้งสองแห่ง อยู่ในทิศทางที่สามารถติดต่อกับกรุงเทพฯโดยง่ายผ่านเมืองราชบุรี สำหรับการพึ่งพาในระหว่าง

ตารางที่ 9 แสดงการใช้ที่ดินอนาคต (ปี 2550) เขตสุขภาพลศรีคอนไฟ
จังหวัดราชบุรี

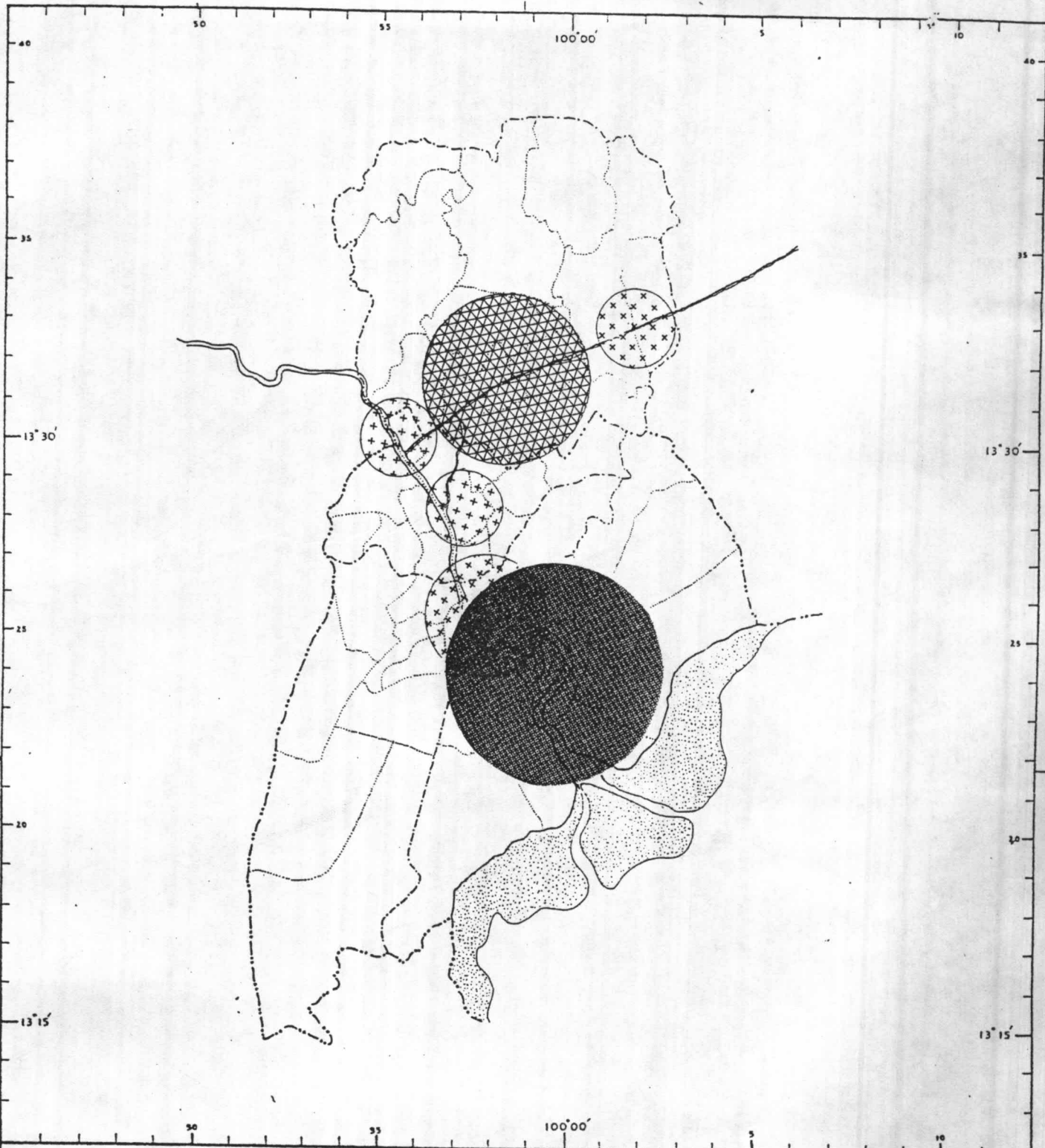
ประเภทการใช้ที่ดิน	เนื้อที่		
	ไร่	ตารางกิโลเมตร	ร้อยละ
ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัย	280.0	0.448	5.33
ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่น	97.0	0.155	1.85
ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมและคลังสินค้า	134.0	0.214	2.56
ที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรม	4,064.0	6.5024	77.41
ที่ดินประเภทที่รสง เพื่อสันทานการและ รักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมชาติ	6.0	0.01	0.11
ที่ดินประเภทสถานบันการศึกษา	60.0	0.096	1.14
ที่ดินประเภทศาสนสถาน	157.0	0.251	2.99
ที่ดินประเภทสถานบันราชการและ การสาธารณูปโภคสาธารณูปการ	22.0	0.035	0.42
แม่น้ำ ลากลอง ถนน	430.0	0.688	8.19
รวมเนื้อที่ทั้งหมด	5,250.0	8.40	100.00

ที่มา : ผังพัฒนาชุมชน สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย

ชุมชนเมืองของพื้นที่ที่มีการคาบเกี่ยวกันมาก เนื่องจากชุมชนศูนย์กลางทั้งหมดอยู่ใกล้กัน และมีการคมนาคมติดต่อกันได้สะดวก ราชอาณาจักรเมืองศูนย์กลางที่มีความเจริญมากกว่าจะถูกทิ้งพาทจากเมืองที่ค่อนกว่านขณะเดียวกันก็ทิ้งอุตสาหกรรมและลการขยายตัวของชุมชนเมืองอื่นๆ ที่เห็นได้ชัดคือชุมชนเมืองสมุทรสงครามทิ้งอุตสาหกรรมจากเมืองอัมพวาไปหมด จากการศึกษาพบว่าเมืองสมุทรสงคราม และชุมชนสุขาภิบาลคาเนินสะดวกมีความเด่นในการเป็นศูนย์กลางมาก และเมื่อพิจารณาจากแผนที่ตั้งชุมชนเมืองทั้งหมดในพื้นที่ศึกษา ปรากฏว่า ชุมชนสุขาภิบาลคาเนินสะดวกมีศักยภาพเป็นศูนย์กลางทางด้านเหนือของพื้นที่ และเมืองสมุทรสงครามมีศักยภาพเป็นศูนย์กลางหลักทางด้านใต้ของพื้นที่ ทั้งนี้เมืองสมุทรสงครามซึ่งเป็นศูนย์กลางระดับจังหวัดมีความได้เปรียบทางการพัฒนามากกว่าสุขาภิบาลคาเนินสะดวกซึ่งเป็นเพียงศูนย์กลางระดับอำเภอเท่านั้น ส่วนชุมชนเมืองอื่นๆ ที่อยู่ระหว่างสองเมืองนี้ อีก 4 แห่งมีลักษณะเป็นชุมชนเมืองกึ่งชนบทมีการพัฒนาช้ากว่า (เทศบาลตำบลอัมพวา สุขาภิบาลระดังงา สุขาภิบาลบางนกแขวก และสุขาภิบาลศรีคอนไฟ) สำหรับเทศบาลตำบลอัมพวาซึ่งในผังภาคตะวันตกถูกจัดให้เป็นชุมชนขนาดเล็กเกี่ยวกับสุขาภิบาลคาเนินสะดวก น่าจะมีระดับการพัฒนามากกว่าหรือเทียบเท่าสุขาภิบาลคาเนินสะดวก แต่จากการศึกษาครั้งนี้ปรากฏว่ามีความค่อนกว่าเพราะถูกเมืองสมุทรสงครามทิ้งอุตสาหกรรมไป และเมื่อพิจารณาความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและความพร้อมด้านการบริการสังคมในอนาคต สุขาภิบาลคาเนินสะดวกมีความเด่นกว่ามาก

รูปแบบของชุมชนเมืองในพื้นที่นี้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีลักษณะเป็นศูนย์กลางเดี่ยว นอกคือเป็นเมืองแม่น้ำลาคลอง (RIVERINE TOWN) ศูนย์กลางเมืองซึ่งเป็นย่านพาณิชย์กรรมกระจุกตัวหนาแน่นสองฝั่งแม่น้ำแม่กลองและคลองคาเนินสะดวก เป็นลักษณะของเมืองที่พัฒนามาจากชุมชนเกษตรกรรมที่ลุ่มซึ่งมีการตั้งถิ่นฐานตามแนวเส้นทางคมนาคม (LINEAR SETTLEMENT) ต่อมาเมื่อการพัฒนาประเทศเปลี่ยนแปลงเป็นแบบตะวันตก (MODERNIZATION OR WESTERNIZATION) รูปแบบการขยายตัวของเมืองเริ่มกระจายออกไปตามเส้นทางคมนาคมทางบกแต่ยังมีศูนย์กลางเดิมเป็นหลัก จนถึงปัจจุบันถนนสายหลักมีบทบาทมากขึ้นทำให้ศูนย์กลางเมืองเปลี่ยนแปลงกระจุกตัวริมถนนทางหลวงแทนโดยมีรัศมีของศูนย์กลางกว้างขึ้น โดยยังคงครอบคลุมศูนย์กลางเดิมอยู่เพียงแต่บทบาทพาณิชย์กรรมของชุมชนริมน้ำแม่กลองกลายเป็นย่านพักอาศัย การขยายตัวของเมืองยังคงออกไปทางทิศตะวันออกของพื้นที่ตลอดเวลา และมีแนวโน้มการขยายตัวของเมืองในทิศทางเดิมเพราะมีแรงดึงดูดจากกรุงเทพมหานครและบริบทมากทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ในอนาคตรูปแบบเมืองในพื้นที่นี้เริ่มมีการกระจายศูนย์กลางเพราะเส้นทางคมนาคมทางบกที่เพิ่มขึ้นเป็นแรงดึงดูด โดยเมืองที่มีแนวโน้มเป็นเมืองสองศูนย์กลางคือเมืองสมุทรสงครามและสุขาภิบาลคาเนินสะดวก อย่างไรก็ตามศูนย์กลางเมืองหลักของทั้งสองเมืองก็ยังอยู่ที่เดิม ส่วนชุมชนเมืองอื่นๆ อีก 4 แห่งยังคงรูปแบบและบทบาทดั้งเดิม

สำหรับภาพรวมของชุมชนเมืองในที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่กลองตอนล่าง เมื่อพิจารณาตามแผนที่ 12 จะเห็นว่าชุมชนเมืองอยู่ทางด้านตะวันออกของพื้นที่ทั้งหมดและมีศูนย์กลางเมืองหลักอยู่ทางด้านตะวันออกของพื้นที่เมืองทั้งหมดเช่นกัน เมื่อจัดลำดับความสำคัญของเมืองปรากฏว่าเมืองสมุทรสงครามอยู่ลำดับที่ 1 รองลงมาคือสุขาภิบาลค่าเนินสะควากและถัดมาอีกคือเทศบาลตำบลอัมพวา สุขาภิบาลระดังงา สุขาภิบาลบางนกแขวก และสุขาภิบาล ศรีคอนำฝ (การจัดลำดับเมืองในที่นี้มีความแตกต่างจากการวางผังภาคตะวันตก สำนักผังเมือง) เมืองทั้งหมดมีบทบาทหน้าที่หลัก เป็นเมืองการค้าและบริการในท้องถิ่น รูปแบบเมืองคล้ายคลึงกัน ต่างกันที่ขนาดเท่านั้น

แผนที่ 12 แสดงระบบชุมชนเมืองที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่กลองในอนาคต

สัญลักษณ์

ชุมชนเมืองลำดับที่ ๑

ชุมชนเมืองลำดับที่ ๒

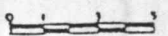

ชุมชนเมืองชนบท

การศึกษารูปแบบชุมชนและการใช้ที่ดิน ที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่กลองตอนล่าง

มาตราส่วน 1 : 250,000

ตารางที่ 10 แสดงรายละเอียดเศรษฐกิจเชิงพาณิชย์รวมชุมชนเมือง ในที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่กลองตอนล่าง

ปี	2531	2530/31	2530/31	2530/31	2531/32	2531/32
เมือง	เทศบาลเมืองสมุทรสงคราม	เทศบาลตำบลอัมพวา	สุขาภิบาลกระดังงา	สุขาภิบาลบางนกแขวก	สุขาภิบาลดำเนินสะดวก	สุขาภิบาลศรีดอนไผ่
ก. พาณิชยกรรม						
ร้านค้าเครื่องชำ		44	8	4	130	45
ร้านเครื่องดื่มและอาหาร	50	30	10	10	38	8
ร้านเสื้อผ้า	6	17	4	2	16	9
บริการเสริมสวย		13	8	3	25	12
อุปกรณ์เครื่องเหล็ก		4	-	-	12	5
เครื่องยนต์						
อุปกรณ์ไฟฟ้า-วิทยุ	11	4	1	-	11	4
สินค้าเฉพาะอย่างอื่น ๆ	40	25	-	-	24	80
โรงแรม	2 แห่ง	1	-	-	2	-
โรงแรม	5 โรง	-	-	-	1	-
ข. อุตสาหกรรม	55 แห่ง					
โรงเลื่อยไม้		2	2	1	-	5
โรงซ่อมเครื่องยนต์		2	-	-	7	11
โรงงานอื่น ๆ		10	-	2	6	14
ค. สถานที่ราชการ	2 ศูนย์ราชการ		8		7	3
ง. ตลาดสด	1 แห่ง	1 แห่ง	1	1	-	1
ตลาดเอกชน	1 แห่ง	เป็นตลาดน้ำด้วย	-	-	2	-
ตลาดน้ำ	-		1 (บางน้อย)	-	1 (ต้นเข็ม)	1 (โพหัก)
จ. การเงิน	(26,137,126)	(15,666,357)	(2,348,939)	(2,045,416)	(3,724,911)	(3,455,603)
รายรับทั่วไปในท้องถิ่น	(รวมงบประมาณ)	12,551,774	1,853,120.7	1,660,102.37	2,932,911	2,995,603
(ภาษี, อากร, ค่าธรรมเนียมทรัพย์สิน สาธารณูปโภค)						

ที่มา : กองปกครองท้องถิ่น กรมการปกครอง , กองสำรวจ สำนักผังเมือง และที่ทำการสุขาภิบาลทุกแห่งในพื้นที่ศึกษา

ภาคผนวก ค.

แนวทางการแก้ไขโยธาที่ดินเพื่อการเกษตร

การปฏิรูปที่ดิน (LAND REFORMATION) เนื่องจากปัญหาการไร้ที่ดินในชนบททำให้ขาดประสิทธิภาพในการผลิต ยิ่งกว่านั้นยังมีที่ดินบางส่วนผู้กรรมสิทธิ์ปล่อยทิ้งไว้ไม่ได้ทำประโยชน์ ปล่อยให้การไร้ที่ดินมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จึงจำให้มีการปฏิรูปที่ดิน โดยมีการดำเนินงานหลายระดับและมีจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกันดังนี้

1. การจัดที่ดินให้มีประสิทธิภาพการผลิตมากยิ่งขึ้น เช่น ที่ว่างเปล่าทางราชการ ที่ซึ่งเจ้าของมิได้ทำทำให้เกิดประโยชน์ หรือที่ซึ่งรกร้างที่เกิดจากวัชพืชหรือหญ้าขึ้นปกคลุม ที่ดินเหล่านี้ทางราชการนำมาจัดสรรให้เกษตรกรเช่ามาอาศัยเป็นที่ทำมาหากิน จัดการชลประทาน เส้นทางคมนาคม และให้กรรมสิทธิ์แก่เกษตรกรโดยจัดการผ่อนส่งค่าเช่าในระยะยาว ส่วนมากทางราชการจะได้พื้นที่เหล่านี้มาโดยการซื้อขาย มีผู้อุทิศให้หรือเป็นที่ทางราชการเอง

2. จัดการปรับปรุงด้านเทคนิคและพื้นที่เพาะปลูก การตลาด และการสหกรณ์ ในระดับนี้ต้องการยกระดับผลิตผลให้สูงขึ้น ซึ่งจำเป็นต้องทำเกี่ยวกับการให้ความรู้แก่เกษตรกร นอกจากนั้นการตลาดและสหกรณ์เป็นการประกันราคาผลิตผลมาให้คงค่าเกินใบ เรื่องนี้เป็นปัญหาสำคัญทางเกษตรกรรม

3. บรูงสภาพดิน (LAND RECLAMATION) พื้นที่ซึ่งเคยทำประโยชน์ไม่ได้ เช่น ดินเค็ม ดินเปรี้ยว และทุ่งหญ้าแห้งแล้ง พื้นที่เหล่านี้ถ้าได้มีการแก้ไขปรุงแต่งให้ดีขึ้นก็อาจนำมาใช้ประโยชน์ได้ เช่น กินป่าชายเลนบางส่วนจัดจัดการให้มีการปักกันน้ำเค็มบรรเทาให้เป็นพื้นที่เพาะปลูกได้บางแห่งอาจใช้ทำประโยชน์ด้านอื่นเช่น เป็นที่เพาะเลี้ยงกุ้ง เลี้ยงปลา เป็นต้น

4. การจัดรวมที่ดิน (LAND CONSOLIDATION) การจัดรวมที่ดินนั้นมีความมุ่งหมายที่จะยกระดับการครองชีพของเกษตรกรให้ดีขึ้น เนื่องจากเกษตรกรมีที่ดินแปลง เล็กแปลงน้อย ทำให้ไม่สะดวกในการประกอบการเกษตร หรือมีละพื้นที่ดินอาจมีน้อยเกินไป ทำให้รายได้น้อยสูงพอสำหรับการอยู่กินอย่างสบาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับนโยบายว่าเกษตรกรหนึ่งคนจะกินอยู่อย่างสบายจะต้องมีผลเป็นรายได้เท่าใด ซึ่งขึ้นอยู่กับชนิดของพืชที่ปลูก การรวมแปลงที่ดินมีวิธีการหลายอย่าง บางแห่งทำด้วยความสมัครใจของเกษตรกร โดยการซื้อและขายที่ดินจากแปลงข้างเคียงอย่างยินยอมราบรื่น แต่บางแห่งรัฐบาลอาจยื่นมือเข้าช่วยเพื่อจัดรวมแปลงที่ดิน การรวมที่ดินนี้ยังเกี่ยวข้องกับการจัดรูปแบบของการเพาะปลูก นอกจากนั้นยังเกี่ยวข้องกับการคัดถนน ระบบชลประทานและวิธีการเพาะปลูก ขนาดของที่ดินเพาะปลูกมีหลายขนาด ส่วนใหญ่มีขนาดประมาณ 10 เฮกตาร์ หรือประมาณ 62.5 ไร่

5. ธนาคารที่ดิน (LAND BANK) การจัดธนาคารที่ดินนั้นส่วนมากทำโดยรัฐบาลจัดซื้อที่ดินซึ่งมีสภาพทรุดโทรมนำมาเก็บไว้ในแล้วจัดการปรับปรุงจะโดยวิธีการปลูกสร้างป่า หรือการปรับปรุงโดยวิธีการอื่น ๆ ำที่ที่ดินคืนสภาพความอุดมสมบูรณ์ขึ้นแล้วจึงนำมาจัดสรรให้แก่เกษตรกร

การปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมในประเทศไทย ได้เข้าตามพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม ปี พ.ศ. 2518 ว่าด้วยการปรับปรุงเกี่ยวกับสิทธิและการถือครองที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม รวมตลอดถึงการจัดที่อยู่อาศัยบนที่ดินเพื่อเกษตรกรรมนั้น โดยรัฐบาลที่ดินของรัฐหรือที่ดินที่รัฐจัดซื้อหรือเวนคืนจาก เจ้าของที่ดินที่มีค่าทำประโยชน์ในที่ดินนั้นด้วยตนเองหรือมีที่ดินเกินสิทธิตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ เพื่อจัดให้แก่เกษตรกรผู้ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง หรือเกษตรกรที่มีที่ดินเพียง เล็กน้อยไม่พอแก่การครองชีพ และสถาปนเกษตรกรให้เข้าชื่อ เข้า หรือโดยรัฐบาลให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาอาชีพเกษตรกรรม การปรับปรุงทรัพยากรและปัจจัยการผลิต ตลอดจนการผลิตและการจำหน่ายให้เกิดผลดียิ่งขึ้น กล่าวโดยสรุปการปฏิรูปที่ดิน หมายถึง การปรับปรุงโครงสร้าง (STRUCTURE) ทางเกษตร จากรูปแบบสู่รูปแบบที่ดีขึ้น

การจัดรูปที่ดิน (LAND CONSOLIDATION) มนุษย์เราได้รู้จักการใช้ดินและน้ำเพื่อผลิตพืชพันธุ์ธัญญาหารมาตั้งแต่เริ่มแรก ซึ่งทรัพยากรทั้งสองนี้ธรรมชาติเป็นผู้สร้างสรรค์ โดยต้องอาศัยระยะเวลาและความเหมาะสมตามธรรมชาติ ความต้องการทรัพยากรทั้งสองชนิดนี้ได้เพิ่มขึ้นตามกาลเวลา แต่ต้นทุนของทรัพยากรมีจำนวนคงที่ และอาจจะลดน้อยหรือเสื่อมคุณภาพลงได้เนื่องจากถูกทำลายโดยการกระทำของมนุษย์ ดังนั้นจึงได้มีการสนใจและศึกษาเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรดังกล่าวอย่างจริงจัง จนกระทั่งเป็นวิทยาศาสตร์แขนงหนึ่งว่าด้วยการอนุรักษ์ดินและน้ำ ซึ่งเกี่ยวข้องกับวิชาการหลายสาขา เช่น การป่าไม้ การชลประทาน และการระบายน้ำ การเกษตร อุทกวิทยา และปฐพีวิทยา เป็นต้น การใช้ดินและน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ และให้สามารถเข้าประโยชน์ได้ยาวนานโดยไม่เสื่อมคุณภาพ จะต้องมีมาตรการในการจัดการอย่างรอบคอบ และผสมผสานกันทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่ต้นน้ำลำธารจนกระทั่งถึงตัวรับปลายทาง การจัดรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมเพื่อให้เข้าประโยชน์ที่ดินของ เกษตรกรและน้ำชลประทานอย่างเต็มประสิทธิภาพ นับว่าเป็นส่วนหนึ่งของการอนุรักษ์ดินและน้ำ

การจัดรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมเป็นการพัฒนาพื้นที่เพาะปลูกในระดับไร่นาโดยเน้นเรื่องน้ำเป็นประการสำคัญเพื่อให้ทุกแปลงได้รับน้ำชลประทานโดยทั่วถึง และมีทางลำเลียงหรือถนนในไร่นาเข้าถึงแปลงเพาะปลูก ถ้ารูปแบบเดิมไม่เหมาะสม เช่น บิดเบี้ยว หรือเจ้าของที่ดินมีที่ดินหลายแปลงแยกกันอยู่บริเวณใกล้เคียงกัน ก็จัดรูปแบบเดิมเสียใหม่ หรือยกย้ายสลับเปลี่ยนแปลงกันทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการวางระบบคูส่งน้ำ คูระบายน้ำ ทางลำเลียง น้ำ

เป็นแนวตรงและใช้ที่ดินได้อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดรูปที่ดินนี้นับว่าเป็นการพัฒนาพื้นที่เพาะปลูกที่ต่อเนื่องจากการพัฒนา ระบบการชลประทานหลักที่ได้จัดสร้างคลองส่งน้ำสาขาใหญ่และสายซอยไว้แล้ว ให้น้ำชลประทานไปถึงหัวไร่ปลายนาโดยทั่วทุกแปลง โดยหลักการแล้วการจัดรูปที่ดินนี้ได้เปลี่ยนแปลงขนาดการถือครองที่ดินจากที่เป็นกรรมสิทธิ์อยู่เดิมแต่อย่างไร เพียงแต่เจ้าของที่ดินทุกรายต้องสละที่ดินบางส่วนเพื่อใช้สำหรับการก่อสร้างสิ่งสาธารณูปโภค เช่น คูส่งน้ำ ระบายน้ำ และทางลาเลี้ยง

ความแตกต่างระหว่างการจัดรูปที่ดินกับการปฏิรูปที่ดิน

1. วัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน การจัดรูปที่ดินมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาด้านการไร่ที่ดินเพียงอย่างเดียวเท่านั้น กล่าวคือ การจัดรูปที่ดินมีวัตถุประสงค์ในอันที่จะส่งเสริมให้ภาวะการผลิตทางการเกษตรมีประสิทธิภาพสูงสุดเท่าที่อาจกระทำได้ ส่วนการปฏิรูปที่ดินนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อการแก้ไขปัญหาทั้งด้านการไร่และการถือครองที่ดิน กล่าวคือ การปฏิรูปที่ดินมีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมให้ภาวะการผลิตทางการเกษตร มีประสิทธิภาพสูงสุดเท่าที่กระทำได้ และยังส่งเสริมให้เกษตรกรรายใดมีกรรมสิทธิ์ที่ดิน หรือมีหลักประกัน และได้รับความเป็นธรรมในการเช่าที่ดินอีกด้วย

2. สิทธิในการถือครองที่ดิน การจัดรูปที่ดินมิได้จำกัดสิทธิในการถือครองที่ดิน ดังนั้นหลังจากที่ได้ดำเนินการจัดรูปที่ดินแล้ว จำนวนที่ดินของเกษตรกรที่เป็นเจ้าของที่ดินแต่ละรายจะลดลงเพียงเล็กน้อยเพียงเพื่อใช้สำหรับจัดสร้างระบบชลประทาน การระบายน้ำ ถนน การลาเลี้ยงในไร่นาและสาธารณูปโภคอย่างอื่นที่จำเป็นเท่านั้น ส่วนการปฏิรูปที่ดินจำนวนที่ดินของเกษตรกรซึ่งเป็นเจ้าของที่ดินแต่ละรายอาจลดลงหรือเพิ่มขึ้นตามหลักเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้

3. แหล่งดำเนินการ การจัดรูปที่ดินจะดำเนินการในแหล่งที่อยู่ในเขตชลประทาน และเกษตรกรส่วนมากมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ส่วนการปฏิรูปที่ดินจะดำเนินการในแหล่งที่เกษตรกรส่วนมากไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองหรือมีที่ดินน้อยไม่พอทำกิน หรือต้องเช่าที่ดินผู้อื่นทำกินไม่ว่าจะอยู่ในหรือนอก เขตชลประทาน

การใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาชนบทไทย

ในการพัฒนาชนบทนั้นเราจะต้องคำนึงถึงปัจจัยที่สำคัญ คือ ดิน (LAND) ทรัพยากรมนุษย์ (HUMAN CAPITAL) ทุน (CAPITAL) เทคโนโลยีที่เหมาะสม (APPROPRIATE TECHNOLOGY) การบริหาร (MANAGEMENT) และ การตลาด (MARKETING)

การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม (ทวิลักษณ์ DUALISM) ในการพัฒนาชนบทไทย

(บุญทัน คอกโรสง 2530: 1-15) คือ การพัฒนาโดยเน้นเทคโนโลยีสังคม (SOCIAL TECHNOLOGY) และเทคโนโลยีกายภาพ (PHYSICAL TECHNOLOGY) ร่วมกันในการพัฒนาชนบทไทย โดยเทคโนโลยีทางสังคมจะหมายถึง อุดมการณ์ นโยบาย แผนโครงการ การปฏิบัติตามโครงการ การบริหาร และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ส่วนเทคโนโลยีทางกายภาพคือการใช้อุปกรณ์การผลิตและเทคนิคการผลิตต่าง ๆ เพื่อเปลี่ยนรูปการผลิตแบบเอเชีย (ASIAN TYPE MODE OF PRODUCTION) มาเป็นแบบใช้เครื่องยนตกลไกแทนแรงคนและสัตว์ (MACHANIZATION FOR THE PRODUCTION) ซึ่งเหมาะสมแก่กาลสมัยเพราะปัจจุบันโลกเปลี่ยนระบบการผลิตแบบ SMALL SCALE มาเป็น LARGE SCALE การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมทวิลักษณ์จะช่วยในการปรับแก้ปัญหา รูปแบบโครงสร้างการทำไร่นาของเกษตรกรไทยที่มีอุปสรรคเกี่ยวกับธรรมชาติ ประเพณี โครงสร้างจากนโยบายรัฐ และระบบราคาของผลผลิตทางการเกษตร

แนวคิดแบบทวิลักษณ์นี้มีความสัมพันธ์กับแนวคิด ชูเมกเกอร์ (ชูเมกเกอร์ ย่างถึงงานพรประชา บลันธัมม 2524: 12-13) โดย ชูเมกเกอร์ เสนอให้มีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการพัฒนาชนบท เป็นเทคโนโลยีระดับกลาง (INTERMEDIATE TECHNOLOGY) คือ อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่นำมาประดิษฐ์อย่างรอบคอบให้มีขนาดเล็กไม่สลับซับซ้อน ประหยัด และไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อมปัจจุบัน หรือคือการใช้เทคโนโลยีอย่างง่าย ๆ นั่นเอง

บุญทัน คอกโรสง (บุญทัน คอกโรสง 2530: 11) เห็นว่า APPROPRIATE TECHNOLOGY มีความหมายมากกว่าเทคโนโลยีอย่างง่าย ๆ คือหมายถึง ความสามารถและทรัพยากรซึ่งมีพื้นฐานมาจากชุมชน รวมทั้งการมีส่วนร่วมที่มีอยู่ในท้องถิ่นและราคาถูก เพื่อที่จะยกฐานะของคนและการพึ่งตนเองมากกว่าการสั่งจากภายนอก

ดังนั้นความหมายของเทคโนโลยีที่เหมาะสม (APPROPRIATE TECHNOLOGY) คือ เทคโนโลยีอย่างง่าย ๆ หรือระดับกลางนั่นเอง ที่สามารถทำได้และปฏิบัติได้ เช่น การทำตุ๋มเก็บน้ำ ที่เก็บอาหาร ที่เก็บเมล็ด และเครื่องทุ่นแรง ซึ่งเทคโนโลยีดังกล่าวจะต้องเหมาะสมแก่ความต้องการและค่าใช้จ่ายของบุคคลในชนบท และชาวชนบทมีความพอใจในเทคโนโลยีนั้น คือ เกิดภายในสังคมมากกว่ามาจากภายนอก เกิดการยอมรับต่อความรู้สึกของประชาชนที่จะนำไปสู่การกระตุ้นให้เกิดการพัฒนา และเทคโนโลยีนั้นจะต้องมีรากฐานมาจากชุมชน ภายใต้อำนาจและความชำนาญของประชาชนที่สามารถสร้างและประกอบขึ้นมาได้เอง รวมทั้งแก้ไขและรักษาได้เอง และทัศนคติของ เทคโนโลยีนี้จะต้องต่อต้านความอัปมงคลทางการเงินที่ประเทศที่มี

เทคโนโลยีก้าวหน้าหรือประเทศอุตสาหกรรมได้บีบบังคับให้ซื้อจากประเทศของเขา โดยหันมาพัฒนาประเทศของตนเอง จะทำให้เกิดการพึ่งตนเองและมีประสิทธิภาพ และเป็นอิสระในการพัฒนาเศรษฐกิจบนพื้นฐานของตนเอง

ชาญชัย ลิมปิษากร (ชาญชัย ลิมปิษากร 2528: 1 ย่างถึงใน บุญทัน คอกาโรสง 2530: 14) ได้กล่าวว่า เทคโนโลยีการเพาะปลูกมีการพัฒนาควบคู่กับการพัฒนาสังคมมนุษย์ เป็นเวลานาน แต่จุดเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของ เทคโนโลยีการเพาะปลูกคือการพัฒนาอุตสาหกรรมหนักและอุตสาหกรรมสารเคมี เพราะได้ทำให้เกิด เครื่องมือและอุปกรณ์ทันสมัยที่มีความสามารถในการทำงานสูง และทำให้เกิดการใส่ปุ๋ยเคมีในการเกษตร ทำให้ผลผลิตต่อหน่วยพื้นที่สูงขึ้น หลากเท่า การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดขึ้นในประเทศอุตสาหกรรมตะวันตกมานานแล้ว สำหรับประเทศไทย เกษตรกรไทยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการผลิต โดยเริ่มจากภาคกลางและขยายไปยังส่วนต่าง ๆ ทั่วประเทศ แต่ยังมีปัญหาที่สำคัญ 3 ประการคือ

1. การสูญเสียในการใช้เทคนิคปลูกวิธี และสร้างความไม่สมดุลในระบบนิเวศน์
2. บัณฑิตการสนับสนุนไม่เพียงพอ เช่น ระบบชลประทาน วิชาการสมัยใหม่ และอุตสาหกรรมพื้นฐานบางประเภท
3. เกษตรกรปรับตัวช้ากว่าการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ของเทคโนโลยี และเศรษฐกิจภายนอก

ชาญชัย ลิมปิษากร (ชาญชัย ลิมปิษากร 2528: 3-4) เห็นว่า APPROPRIATE TECHNOLOGY ในเมืองไทยคือ เทคโนโลยีที่มีความสอดคล้องกับศักยภาพของผู้ใช้ คือ ความรู้ ประสบการณ์ ทัศนคติ และกำลังทางเศรษฐกิจของเขา

ประวัติทางการศึกษา

นางสาว จันทิ เลิศจินดาทรัพย์ เกิดเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2502 ที่อำเภอ บ่อมปราบ กรุงเทพมหานคร ภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่จังหวัดนครราชสีมา ปัจจุบันอยู่ที่บ้านเลขที่ 220/48 ซอยประดิพัทธ์ 18 ถนนประดิพัทธ์ แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร จบการศึกษาระดับปริญญาตรี สถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต (สถาปัตยกรรมภายใน) เกียรตินิยม อันดับ 1 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง เมื่อ พ.ศ. 2525 และได้เข้ารับราชการที่คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์สถาบันดังกล่าวในปีเดียวกัน และในปี พ.ศ. 2530 ได้เข้าศึกษาต่อในภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

